

Univerzita Karlova v Praze
Právnická Fakulta
Katedra obchodního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zástavní právo k podniku

Vedoucí diplomové práce:
Doc. JUDr. Stanislav Plíva, CSc.

Diplomant: Lenka Balážová
Na dlouhém lánu 38/15, Praha 6 – Vokovice

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze 12. února 2007

Lenka Balážová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu této diplomové práce, Doc. JUDr. Stanislavu Plívovi, CSc., za cenné rady a připomínky při zpracovávání diplomové práce.

OBSAH

1. Úvod	7
2. Zvláštnosti podniku jako předmětu zástavního práva	9
2.1 Obecně	9
2.2 Definice podniku pro účely obchodního zákoníku	10
2.3 Podnik jako věc hromadná	10
2.4 Proměnlivost podniku	12
2.5 Způsobilost jednotlivých částí podniku být předmětem právních vztahů	13
2.6 Osobní složka podniku	14
2.7 Nehmotné složky podniku	15
2.8 Závazky podnikatele z podnikatelských aktivit	16
2.9 Interdisciplinární kategorie	16
2.10 Počet možných podniků patřících jednomu podnikateli	17
3. Vznik zástavního práva k podniku	19
3.1 Obecně	19
3.2 Právní důvod vzniku zástavního práva k podniku	20
3.3 Subjekty uzavírající zástavní smlouvu a subjekty poskytující s ní souhlas	20
3.4 Obsahové náležitosti zástavní smlouvy	21
3.4.1 Označení podniku	21
3.4.2 Ustanovení zajišťující ochranu zástavního věřitele	23
3.4.3 Slovenská právní úprava	25
3.4.4 Zastavení části podniku	25
3.5 Forma zástavní smlouvy	26
3.6 Právní způsob vzniku zástavního práva k podniku	27
3.6.1 Obecně o zápisu do Rejstříku zástav	27
3.6.2 povinnost notáře provést zápis bezodkladně po uzavření zástavní smlouvy	27
3.6.3 Rejstřík zástav	29
3.7 Další právní skutečnosti podmiňující vznik zástavního práva k podniku	30
3.7.1 Zápis do Rejstříku zástav a zápisy do zvláštních rejstříků	30
3.7.2 Právní účinky zápisu do Rejstříku zástav na jednotlivé složky podniku	30
3.7.3 Nutnost zápisů do zvláštních rejstříků	31
3.7.4 Slovenská právní úprava	33
3.8 Moment vzniku zástavního práva k podniku	33
3.8.1 Obecně	33
3.8.2 Konsensuální princip při vzniku zástavního práva k podniku	33
3.8.3 Právní účinky zápisu do Rejstříku zástav a zápisů do zvláštních rejstříků	34
3.8.4 Datování vzniku zástavního práva k momentu zápisu do Rejstříku	

zástav	35
3.8.5 Datování vzniku zástavního práva k momentu zápisu do zvláštních rejstříků	36
3.8.6 Oddělení momentu vzniku zástavního práva zvláště pro podnik i jeho součásti	36
3.9 Příslušenství a přírůstky podniku	37

4. Práva a povinnosti zástavního věřitele a zástavce za trvání zástavního práva k podniku	39
4.1 Funkce zástavního práva k podniku	39
4.2 Práva a povinnosti vyplývající z držení zástavy zástavním dlužníkem ..	40
4.2.1 Obchodněprávní požadavky na osobu provozující podnik	40
4.2.2 Povinnost podnikatele nezhoršovat zástavu	40
4.2.3 Právo zástavního věřitele požadovat přiměřené doplnění zajištění	41
4.2.4 Právo zástavního věřitele domáhat se předčasného splacení zajištěné pohledávky	42
4.2.5 Slovenská právní úprava	42
4.3 Zástavní právo jako absolutní věcné právo	43
4.3.1 Věcněprávní povaha zástavního práva v pozitivní právní úpravě	43
4.3.2 Absolutnost zástavního práva s ohledem na proměnlivost zástavy	44
4.3.3 Slovenská právní úprava	45
4.3.4 Absolutnost zástavního práva s ohledem na změnu osoby obligačního dlužníka	46
4.4 Právo na realizaci zástavního práva a práva a povinnosti při realizaci zástavního práva	47
5. Realizace zástavního práva k podniku	48
5.1 Obecně	48
5.2 Uspokojení pohledávky u soudu	49
5.3 Uspokojení pohledávky zpeněžením podniku ve veřejné dražbě	50
5.3.1 Obecně o nedobrovolné veřejné dražbě	50
5.3.2 Zahájení veřejné dražby	50
5.3.3 Ochrana stran zástavní smlouvy proti provádění veřejné Dražby	51
5.3.4 Nabytí vlastnictví k podniku ve veřejné dražbě	51
5.3.5 Přejedání závazků spojených s podnikem v dražbě	52
5.3.6 Slovenská právní úprava	53
5.4 Uspokojení pohledávky zpeněžením podniku soudním prodejem	53
5.4.1 Obecně o soudním prodeji zástavy	53
5.4.2 Řízení o soudním prodeji zástavy	54
5.4.3 Obecně o výkonu rozhodnutí prodejem zástav	55
5.4.4 Nařízení výkonu	56
5.4.5 Správce podniku	57
5.4.6 Soudní dražba	59
5.4.7 Priorita zástavního práva ve srovnání s pohledávkami	

zajištěnými jinak než zástavním právem.....	60	Zástavní právo k podniku
5.4.8 Priorita zajištěných pohledávek před pohledávkami Nezajištěnými	60	
5.4.9 Priorita zástavního práva k podniku před zástavním právem k jeho součástem	61	
5.4.10 Priorita dřívějších pohledávek před pohledávkami pozdějšími..	62	
5.4.11 Pasivní postavení zástavního věřitele při výkonu rozhodnutí ...	62	
5.4.12 Ukončení řízení, v němž je zpeněžován podnik soudním prodejem	63	
5.5 Přímý způsob výkonu zástavního práva.....	63	
5.5.1 Absence v české právní úpravě.....	63	
5.5.2 Slovenská právní úprava.....	64	
5.6 Vztah zástavního práva k podniku a exekuce na jeho jednotlivé složky	64	
6. Modelový zákon o zajištěných transakcích	67	
6.1 Obecně o modelovém zákonu	67	
6.2 Zajištěná pohledávka	68	
6.3 Předmět zajištění	68	
6.4 Subjekty zajištění	69	
6.5 Realizace zajišťovacího práva	70	
6.6 Shrnutí	70	
7. Závěr	72	
Literatura	75	

1. Úvod

Podnik je jeden z ústředních obchodněprávních pojmů. Patří ale i mezi ty, kterých zákonné vymezení připouští v různých situacích ne zcela totožné výklady a které tak mohou vyvolávat teoretické rozepře.¹

Zástavní právo je pojmem občanského práva. Představuje klasický a všestranný věcněprávní zajišťovací prostředek s nejdelší historií, kterého počátky sahají do časů antického Říma.² Jde o komplikovaný zajišťovací institut, který však má ve srovnání s jinými druhy zajištění práv a povinností nejednu výhodu.³

Spojení obou institutů bylo předmětem polemik odborné právnické veřejnosti dlouhou dobu.⁴ I když věcný záměr, resp. osnova nového občanského zákoníku, která byla vypracovaná ještě před 2. světovou válkou, možnost zastavení podniku zahrnovala, poprvé došlo k jejímu výslovnému legislativnímu zakotvení až na počátku roku 2001. I legislativní řešení bylo řešením nejednorázovým a porovnáním jednotlivých kroků a jejich záměrů nejednotným, ne-li protichůdným. Prvním zákonem byl zákon č. 367/2000 Sb., který novelizoval Občanský zákoník tak, že vyloučil zřízení zástavního práva k podniku, pokud jej výslovně nepřipustí zvláštní zákon. Takový zákon ale přijat nebyl. Až zákon č. 317/2001, který s účinností od 1. ledna 2002 novelizuje Občanský zákoník, zastavení podniku výslovně povolil bez jakéhokoliv odkazu na speciální úpravu.

V důsledku přijetí zmíněných novel tak zastavit podnik nepochybně lze, současný stav právní úpravy však vyvolává řadu praktických potíží. Soudobá literatura se danou problematikou zabývá jen okrajově. Po roce 2001 byla - do jisté míry i uveřejněním názorů autorit v oblasti obchodního práva ohledně otázky převodu a přechodu práv při prodeji podniku⁵ - vyvolaná diskuse na téma zástavního práva

¹ Také autoři komentáře k § 5 obchodního zákoníku uvádějí, že je podnik jeden z nejužívanějších, ale také nejmnohoznačnějších pojmů, které se vyskytují v obchodním životě. Viz Pelikánová, I. A kol.: Komentář k Obchodnímu zákoníku. 1. díl. 3. vydání. Linde, Praha 2003, str. 68

² Z přednášky Lazara, J., obsažené v publikaci: *VII. Lubyho právnické dni, Medzinárodná vedecká konferencia, Smolenice, 17. a 18. september 2002: Zabezpečenie pohľadávok a ich uspokojenie. Sicherung von Forderungen und deren Befriedigung*. Zborník. Iura Edition, Bratislava 2002, str. 30

³ Knappová, M.- Švestka, J. a kol.: *Občanské právo hmotné I*. 3. vydání. ASPI, Praha 2002, str. 385

⁴ např. Eliáš, K. a kol.: *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. Cenné papíry*. C.H.BECK, Praha 1996, str. 107; dále i Jehlička, O.- Škárková, M.- Švestka, J.- Vodička, A. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář*. C.H.Beck, Praha 1994, str. 178; Fiala, J.: *Nová podoba zástavního práva*. Právo a zákonost, 1992, č. 7, str. 402

⁵ zejména Pelikánová, I.: *Problém převodu a přechodu práv*. Právní rozhledy, 2001, č. 4, str. 141 a násl.; Pelikánová, I.: *Převod a přechod práv při prodeji podniku podruhé*. Právní rozhledy, 2001, č. 9, str. 426 a násl.; Eliáš, K.: *Tři poznámky*. Právní rozhledy. 2001, č. 11, str. 547 a násl.

k podniku. V právnicky orientovaných periodikách pak v jejím rámci více autorů publikovalo články zabývající se otázkami ohledně této tematiky, jež nejsou legislativně jednoznačně zodpovězeny.

Ani odborný výklad obsažený v těchto článcích, který byl navíc velmi často protichůdný, však nemůže odstranit „mezery *de lege ferenda*“⁶, které v legislativních textech jsou, a tak ani zastínit potřebu novelizace tohoto institutu. Stav nedokonalosti pozitivních právních norem upravujících zástavní právo k podniku zanechává při praktickém využívání tohoto institutu nežádanou trvalou právní nejistotu, pokud se ho strany vůbec rozhodnout pro zajištění pohledávky využít. Považuji za vhodné zmínit na tomto místě výrok Publiliuse Syryse: „*Ibi potest valere populus, ubi leges populi valent.*“⁷

Ve své práci bych se ráda zaměřila na tento relativně nový právní institut. Kromě studia zvláštností podnicených kombinací obou hlavních pojmů této diplomové práce se budu věnovat obecně vývoji postavení stran zřizujících zástavní právo k podniku od uzavření smlouvy, kterou se pohledávka věřitele zajišťuje zástavním právem k podniku až po realizaci zástavního práva zástavním věřitelem a zánik trvání zástavního práva k podniku. Zvláštní zřetel budu věnovat problematickým, pozitivním právem jednoznačně neřešeným momentům v rámci tohoto vývoje. Pokusím se pro ně dále navrhnout možná řešení. Přitom se budu opírat o přístupné prameny odborné literatury a některé aspekty srovnávat se zákonnými ustanoveními slovenského právního řádu, která zástavní právo k podniku regulují.

⁶ Veverka, V.- Boguszak, J.-Čapek, J.: *Základy teorie práva a právní filozofie*. Codex, Praha 1996, str. 89-90, autoři k otázce mezer v právu uvádějí, že zejména díky v soukromoprávní sféře uplatňované zásady autonomie práva, i nepřípustnosti tzv. *denegatio iustitiae* a přípustnosti využívání analogie právních norem lze o mezerách v právu korektně mluvit jen *de lege ferenda*

⁷ Publilius Syrus (Sent. I. 61): „Národ nemůže být zdravý tam, kde nejsou zdravé zákony.“

2. Zvláštnosti podniku jako předmětu zástavního práva

2.1 Obecně

Zástavní právo se řadí do skupiny práv k věcem cizím a slouží k zajištění pohledávky a jejího příslušenství pro případ, že tato nebude dlužníkem včas a řádně splněna. Svou roli uskutečňuje zejména tím, že od okamžiku svého vzniku do své realizace motivuje dlužníka splnit jeho závazek a v případě nesplnění poskytuje možnost uspokojení nesplacené pohledávky ze zástavy.⁸

V § 153 vyjmenovává občanský zákoník možné předměty zástavního práva. Mimo jiné jako přípustnou zástavu výslovně zmiňuje podnik. V případě zástavního práva k podniku jde přitom o velice specifickou, účelově vybudovanou právní konstrukci. Důvodem jejího explicitního zakotvení do právního řádu byl nedostatek kapitálu, který před rokem 2000 působil jako stále se zvětšující překážka rozvoji středního podnikání. Jak uvádí důvodová zpráva k zákonu č. 317/2001 Sb., hlavně z tohoto důvodu stávající podnikatelé neinvestovali a nerozšiřovali své podnikatelské aktivity a novým podnikatelům chyběl základní kapitál. Ze strany bank existovala ochota střednímu podnikatelskému stavu poskytovat krátkodobé úvěry, ovšem požadovali řádné zajištění svých pohledávek. Než novela č. 317/2001 Sb. Vstoupila v účinnost, byla možnost zajistit pohledávku obecně zástavním právem blokována neexistencí zvláštního zákona, na který se odkazovalo v tehdejší ustanovení §153 odst. 2 a který by umožnil zastavení podniku. Novela rozšířila výčet přípustných předmětů zástavy. Nadto připustila i zastavení podniku. Tím se kromě jiného sledovalo vyřešení problému vyplývajícího z faktu, že se při vzniku zástavního práva k movitým věcem, které zástavní dlužník - podnikatel nadále potřebuje ke svému podnikání, předpokládá, tyto nezůstanou v držení dlužníka, ale přejdou do držení věřitele nebo třetí osoby - uschovatele.⁹ Provozování podniku by v případě, kdy by byl podnikatel povinen movité věci odevzdat, omezeno, ne-li znemožněno.

⁸ Holub, M. a kol.: *Občanský zákoník Komentář*. LINDE, Praha 2002, str. 394

⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 317/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964, občanský zákoník, obecní část

2.2 Definice podniku pro účely obchodního zákoníku

Podle § 5 obchodního zákoníku se podnikem rozumí soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání. Motivaci při zákonném definování hledal zákonodárce pravděpodobně v rozhodnutí týkajícím se aplikace smlouvy o tzv. Montánní unii Mannesmann z 13. července 1962.¹⁰ K podniku dále podle této zákonné definice náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem ke své povaze mají tomuto účelu sloužit.

Jde o definici stanovenou pro účely obchodního zákoníku, jak je v ustanovení uvedeno. Vzhledem k tomu, že zástavní právo je institutem upraveným občanským zákoníkem, nabízí se hned první otázka, a to do jaké míry je třeba tuto definici respektovat při zřizování zástavního práva k podniku. Lze usoudit, že by se naše úvahy o tom, na které hodnoty se vztahuje zástavní právo k podniku, upravené občanským zákoníkem a nikoli obchodním, mohly ubírat i směrem ne precizně akceptující uvedenou definici.¹¹ Při absenci zákonné definice podniku mimo obchodní zákoník nepůjde o lehký úkol. Zřejmým zůstává, že je podnik právním institutem, jemuž lze přiřknout mnohé zvláštnosti a jež se od jiných objektů právních vztahů zřetelně liší.

2.3 Podnik jako věc hromadná

Podnik je podle ustanovení § 5 odst. 2 obchodního zákoníku hromadnou věcí, na jejíž právní poměry se mají užít ustanovení regulující věci v právním slova smyslu. Od jiných, movitých či nemovitých věcí se v mnohém zásadně liší.

Definici, resp. pokus o definici věci lze najít jen v právní teorii, nikoliv v zákonném textu. Občanskoprávní teorie chápe věc jako hmotný předmět, který je ovladatelný a užitečný.¹² Podnik přitom nelze vymezit striktně jako hmotný předmět, což vlastně vyplývá již ze samotné zákonné definice tohoto pojmu. Podnik tedy není věcí tak, jak je právní teorií definovaná, přesto ale věcí je, protože jej za ní označuje

¹⁰ Podle něj je podnik tvořen „jednotou organizací osobních, hmotných i nehmotných prvků spojených s autonomním právním subjektem sledujícím trvale určitý ekonomický cíl“. Viz Ruchat, E.: *assurance et concurrence. La notion d'entreprise a l'épreuve de la solidarité*. Revue internationale de la concurrence, 1997, 2, str. 41

¹¹ Baudyš, P.: *Rozsah zástavního práva k podniku*. Právní rozhledy, 2004, č. 8, str. 300

¹² Kolektiv: *Občanské právo hmotné*. sv. I. Codex, Praha, 1995, str. 143; dále Barešová, E.- Baudyš, P.: *Zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem. Komentář*. C.H.Beck, Praha 1996, str. 16

zákon. Označit podnik za věc je důležité zejména proto, že kdyby věcí nebyl, nebylo by možno aplikovat úpravu vlastnictví, resp. „bylo by možné ji aplikovat jenom analogicky“¹³.

I někteří autoři konec konců vycházejí z toho, že je věc obecným pojmem zahrnujícím jako svoji zvláštní kategorii i věc hromadnou a podnik za věc výslovně označují.¹⁴ K. Eliáš dle mého názoru výstižně uvádí, že „podnik věcí je i není“¹⁵. Podle J. Pokorné se spíše blíží pojetí jiné majetkové hodnoty podle § 118 odst. 1 občanského zákoníku.¹⁶

Za povšimnutí stojí, že ustanovení § 118 občanského zákoníku vyjmenovávající předměty občanskoprávních vztahů obsahuje kromě jiných předmětů jenom pojem věc, ne již věc hromadnou. Přičemž dle předchozího teoretická definice věci v zásadě chápání podniku nepokrývá. Z § 153 odst. 1 občanského zákoníku lze však jasně vyvodit, že zákon s „podnikem nebo jinou věcí hromadnou“ jako s předmětem občanskoprávních vztahů počítá, v konkrétním případě jako s předmětem zástavního práva.

Záměrné zákonné označení podniku za věc hromadnou předurčuje ve srovnání s věcí ve smyslu výše popsaném nestejné charakteristiky. Jde mimochodem o „jednu z mála hromadných věcí, kterou zákon výslovně zmiňuje“¹⁷.

Československý obecný zákoník občanský definoval hromadnou věc tak, že jí tvoří úhrn několika jednotlivých věcí, které se za věc jednu považují a bývají označovány společným jménem a tato se pokládá za celek. Jde už o zastaralou definici, která nebere v úvahu ani fakt, že předmětem občanskoprávních vztahů mohou být i jiné hodnoty nežli věci.

V současné době v platné zákonné regulaci definice věci hromadné k nalezení není, přesto s ní zákonodárce počítá a tohoto pojmu užívá. V § 5 odst. 2 obchodního zákoníku se dále stanoví, že na právní poměry podniku jakožto věci hromadné se použijí ustanovení o věcech v právním smyslu. Věcí hromadnou se myslí soubor věcí, práv a jiných majetkových hodnot, které svou povahou a určením slouží jednotnému

¹³ Pelikánová, I. a kol.: *Komentář k Obchodnímu zákoníku*. 1. díl. 3. vydání. Linde, Praha 2003, str. 73

¹⁴ např. Brejšková, L.- Maglia, M.: *K vybraným otázkám zástavního práva po novele*. Právní rozhledy, 2003, č. 2, str. 82

¹⁵ Eliáš, K. a kol.: *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. Cenné papíry*. První vydání. C.H.Beck, Praha 1996, str. 108

¹⁶ Pokorná J.: *Subjekty obchodního práva – Vybrané problémy*. Masarykova universita v Brně, Brno 1997, str. 36

¹⁷ Eliáš, K. a kol.: op. cit. k pozn. 15, str. 107

účelu. Jde tedy o souhrn možných předmětů právních vztahů, které samy o sobě splňují zákonné předpoklady pro označení za věc, právo či jinou majetkovou hodnotu, ale které přesto svým zařazením do účelově jednotného komplexu tuto svoji právní samostatnost potlačují ve prospěch komplexu, jehož součástí se stávají. Hodnota celku je tady dána jeho funkcí a jeho pojivem, jímž je u podniku podnikatelská myšlenka.¹⁸

2.4 Proměnlivost podniku

Nadto je důležitý zřetel proměnlivosti podniku v čase. Hromadné věci lze teoreticky dělit z hlediska času na neměnné a proměnlivé.¹⁹ Podnik je věc hromadná proměnlivá. Podnik jako hromadná věc je charakteristický tím, že si zachovává svou identitu bez ohledu na změny v některých svých součástech. Rozhodující je jeho funkční ucelenost a vazba na subjekt vlastníka.²⁰ Ohled je nutno brát na změnu organizace uvnitř podniku a jiné z jeho zmiňovaných charakteristik. S tím souvisí i otázka, zda a kdy může mít podnikatel více podniků. Této tématice je věnován jeden z následujících bodů první části práce.

I zákonná ustanovení o zástavním právu s proměnlivostí zástavy počítají. V § 153 odst. 2 občanského zákoníku se uvádí, že se zástavní právo vztahuje i na příslušenství, přírůstky a neoddělené plody zástavy. Dle judikatury první republiky byla zástava hromadné věci možná v případě, že jednotlivé složky hromadné věci ze zástavy vystupují a nově nabyté věci vstupují na jejich místo, jen pokud bylo takové kvantitativní proměňování zástavy zvláště smluvně vymíněno a pokud nakládání se zástavou bylo vyňato z výlučné dispozice zástavce.²¹ Dle aktuálního znění předmětných ustanovení právního řádu České republiky proměnlivost podniku není nutné smluvně sjednávat a akceptuje se na základě ustanovení právního předpisu.

Zhodnocování podniku je jedním ze dvou aspektů proměnlivosti podniku. Ten druhý, neméně důležitý, je zcizování věcí, práv a majetkových hodnot, které patří do podniku. Pokud nemá být dlužníku znemožněno dostat svému závazku vůči zástavnímu věřiteli řádnou cestou, musí mít možnost na něj zpravidla převést nějakou majetkovou hodnotu, část hodnot náležejících k podniku. Bylo by absurdní, kdyby tak učinit nemohl, protože tím by vlastně zřízení zástavního práva bránilo uspokojení

¹⁸ Pelikánová, I.: *Problém převodu a přechodu práv* Právní rozhledy, 2001, č. 4, str. 145

¹⁹ Rozehnal, A.: *Úvěry zajištěné zástavním právem*. G plus G, Praha 1997, str. 82-83

²⁰ Pelikánová, I. a kol.: op. cit. k pozn. 13, str. 75

²¹ Rozehnal, A.: op. cit. k pozn. 19, str. 82

pohledávky zástavního věřitele v řádné lhůtě. To platí za situace, pokud by byl dlužník vlastníkem zastaveného podniku. Dané evidentně platí u výrobních podniků, které v rámci své činnosti pravidelně zcizují hotové výrobky. Pokud vycházím z toho, že plodem podniku jako hromadné věci je i výrobek, tak rozebírané stanovisko zčásti podporuje přímo občanský zákoník, když ve svém § 153 odst. 3 stanoví, že se zástavní právo kromě jiného vztahuje na neoddělené plody zástavy. Zákon tedy předpokládá pohyb v rámci zastaveného předmětu tím, že připouští oddělitelnost jeho plodů, přičemž plod značí růst a oddělení naopak úbytek.

Myšlenku z předchozího odstavce vystihuje T. Richter. Je názoru, že má-li zástavní právo k podniku z komerčního pohledu fungovat, musí jeho právní úprava zástavnímu dlužníku umožnit po dobu, po kterou řádně plní zajištěné závazky, zcizovat v rámci běžného obchodního styku oběžná aktiva patřící k podniku tak, aby je nabyvatelé nabývali prostá zástavního práva.²²

2.5 Způsobilost jednotlivých částí podniku být předmětem právních vztahů

Podnik je jedinou věcí, a to i přes nejednotnost režimu nakládání s jeho jednotlivými složkami.²³ Fakt, že v rámci podniku jsou zahrnuty i mimo podnik samostatné věci v právním slova smyslu, přináší řadu dalších praktických problémů. Tyto věci mají jinak svůj vlastní právní režim.

Ustanovení § 5 odst. 2 obchodního zákoníku říká, že není dotčena působnost zvláštních právních předpisů vztahujících se k nemovitým věcem, předmětům průmyslového a jiného duševního vlastnictví, motorovým vozidlům apod., pokud jsou součástí podniku. Otazníkem zůstává, kdy musí ustanovení regulující věci, resp. věc hromadnou ustoupit takovým ustanovením upravujícím jednotlivé části podniku. Ani důvodová zpráva k danému ustanovení načrtnutý problém neřeší. Uvádí se v ní: „Zástavní právo k zástavám, uvedeným v § 154 je těsně spjato s věcnou úpravou právního režimu těchto zástav, kterou by jinak bylo třeba pojmout do navrhované

²² Richter, T.: *Zástavní právo k podniku z pohledu teorie a praxe dluhového financování – I část* Právní rozhledy, 2004, č. 3, str. 91

²³ Jehlička, O.- Švestka, J.- Škárová, M.: *Občanský zákoník. Komentář*. 9. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 535

novely, ačkoli jsou často obsáhlé. Proto návrh z důvodů legislativní vhodnosti odkazuje na zvláštní úpravy.²⁴

Pojetí podniku je velmi specifické, charakter jeho některých jednotlivých složek, na které naráží zmiňované ustanovení však taky. Při nejasnosti, kdy je které pravidlo obecné a které speciální se musí brát zřetel i na to, aby konstrukce podniku jako věci hromadné nebyla porušena. Judikatura prozatím vyřešila otázku pravidla obecnosti a speciality jen z malé části²⁵, přičemž aplikování řešení na základě analogie by bylo z níže uváděných důvodů pro zbytek regulaci pravidel o dispozicích s podnikem neodůvodněné.

2.6 Osobní složka podniku

Podnik je „organismem“²⁶. Je tvořen souborem hmotných, osobních a nehmotných složek podnikání. Specifická je zejména složka osobní. Nejedná se o podnik, jestliže by zahrnoval pouze majetek, s nímž lze provozovat podnikatelskou činnost, popřípadě jen nehmotné složky podnikání, ale nebyli by v něm lidé, působící v něm na základě pracovní smlouvy nebo v rámci jiných právních vztahů, kteří by podnikatelskou činnost uskutečňovali. Bez „lidské složky“ netvoří „věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem ke své povaze mají tomuto účelu sloužit“, podnik.²⁷

Určení obsahu pojmu osobní složka podniku je opět ponechána právní teorii. Slovenský komentář k obchodnému zákoníku konkretizaci osobní složky podniku shrnuje jako „institucionalizovanou skupinu lidí“²⁸. Myslí se jí zejména složení, kvalifikační úroveň, zkušenosti a znalosti zaměstnanců, ale i organizace činnosti pracovního kolektivu²⁹. Nejde jenom o lidský kapitál vnesený zaměstnanci, ale i těmi osobami, které jsou vůči společnosti v obdobném postavení, tedy např. společníků,

²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 367/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1962 Sb., občanský zákoník, k § 152 až 155

²⁵ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10. 2002, sp. Zn. 29 Odo 314/2001, ve kterém soud rozhodl, že právní úprava o prodeji podniku v obchodním zákoníku je speciální úpravou ve vztahu k právní regulaci převodu (listinných) cenných papírů zákona o cenných papírech

²⁶ Pelikánová, I.: *Obchodní právo - I. díl. Úvod do obchodního práva. Osoby v podnikání*. ASPI, Praha 2005, str. 173

²⁷ Kurka, V.- Drápal, L.: *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. LINDE, Praha 2004, str. 580

²⁸ Suchoža J. a kol.: *Obchodný zákoník. Komentár*. Eurounion, Bratislava 2003, str. 38

²⁹ kolektiv: *Obchodný zákoník s rozsiahlym komentárom a judikatúrou*. VIII. Vydanie. Nová práca, Bratislava 2005, str. 12

prokuristy, likvidátora atp.³⁰ Za výstižně shrnující lze považovat definici S. Plívu, dle které se za osobní složku podniku označuje především úroveň podnikatele, řídicích pracovníků a struktura, kvalifikace a zkušenosti zaměstnanců, jakož i jiných osob podílejících se na podnikání.³¹ Tento náhled na podnik zdůrazňuje jeho ideální povahu. V rámci této složky nemají některé z podsložek charakter majetkových hodnot jako předmětů občanskoprávních vztahů.

2.7 Nehmotné složky podniku

Nehmotné složky podniku tvoří práva a různé majetkové hodnoty. Některé jako např. pohledávky či práva z průmyslového vlastnictví jsou tak jako hmotné složky podniku samy o sobě způsobilé být předmětem právních majetkových vztahů.

Dále však do této složky ale patří i obchodní tajemství, obchodní firma, know-how, prodejnost výrobků, klientela, umístění podniku nebo jeho dobrá pověst. Jde o zvláštní, z pohledu možných předmětů právních vztahů nepodřaditelné pojmy, resp. majetkové hodnoty.³² I když v reálném životě mají významnou funkci a pro tvoření, resp. určení hodnoty podniku jsou nepostradatelné, mají pro právní vztahy větší relevanci jako součást podniku. Právě jejich povaha jiné majetkové hodnoty umožňuje jejich cenu zahrnout do ceny podniku.

Např. klientelu, která je nehmotným prvkem podniku, nemůžeme chápat jako subjektivní právo, ale je bezpochyby významnou hodnotou s podnikem zcizovanou. Klientela je naší právní úpravou, doktrínou i prací dosud zcela podceňena. Jestliže považujeme podnik za určitý ekonomický organizmus, jak bude uvedeno níže, je evidentní, že jeho životaschopnost je plně závislá na existenci klientely.³³

Většině z vyjmenovaných nehmotných složek podniku je právním řádem přiznána i možnost právní ochrany. Důležitým prvkem této ochrany je právo nekalé soutěže. Žaloby pro nekalou soutěž jsou ochranou práva podnikatele jak na klientelu³⁴, tak i na jiné nehmotné složky každého podniku.

³⁰ Dvořák, T.: *Dispozice s podnikem*. Právní rozhledy, 2003, č. 3, str. 119

³¹ Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M.: *Obchodní zákoník. Komentář* 11. vydání. C.H.Beck, Praha 2006, str. 13

³² Brejšková, L.- Maglia, M.: komentář. cit. k pozn. 15, str. 82; dále Kurka, V.- Drápal, L.: op. cit. k pozn. 30, str. 580

³³ Pelikánová, I. a kol.: op. cit. k pozn. 13, str. 74

³⁴ Pelikánová, I. a kol.: op. cit. k pozn. 13, str. 74

2.8 Závazky podnikatele z podnikatelských aktivit

Definice podniku v obchodním zákoníku počítá jenom s kladnými hodnotami, které jsou součástí podniku. V části literatury se ale vyskytuje názor, že součástí podniku jsou i závazky jeho majitele. A. Tripes kupříkladu použil následující formulaci: „podnik zahrnuje i složky osobní a patří do něho i závazky“.³⁵

Výkladem ustanovení obchodního zákoníku však dle mého nelze takové tvrzení připustit. Jde o samotný § 5 odst. 2 definující podnik, ale též, a to zejména o § 467 odst. 1 obchodního zákoníku. Posledně jmenovaný paragraf určuje, že smlouvou o prodeji podniku se prodávající zavazuje odevzdat kupujícímu podnik a převést na něj vlastnické právo k podniku a kupující se zavazuje převzít závazky prodávajícího související s podnikem a zaplatit kupní cenu. Pokud by závazky majitele podniku byly jeho součástí, byl by § 467 odst. 1 obchodního zákoníku *in fine* zcela nadbytečnou normou. Stejně tak by se takovými staly i např. § 30 odst. 2 platného znění zákona o veřejných dražbách či § 338zk odst. 1 písm. d) platného znění občanského soudního řádu.³⁶

Koncepce, která by při posuzování podniku vůbec nebrala v potaz závazky jeho majitele, naráží později při aplikaci procesních právních norem na problémy.³⁷ Vysvětlení, že definice podle § 5 odst. 2 obchodního zákoníku vylučuje pasiva jako součást podniku, nemaže všechny otazníky ohledně míry, do jaké ovlivňují závazky podnikatele jeho podnik a do jaké míry jsou s ním tak spjaty, resp. od něho reálně, nejen teoreticky oddělitelné.

2.9 Interdisciplinární kategorie

V případě podniku se dále mluví o institutu, který není čistě juristickým pojmem. Podnik představuje samostatnou organizovanou hospodářskou jednotku.³⁸ Podnikatel je ekonomicky aktivní osobou a spolu s dalšími entitami pomáhá tvořit

³⁵ Tripes, A.: *Exekuce v soudní praxi*. 2. vydání. C.H.Beck, Praha 2001, str. 495

³⁶ Richter, T.: op. cit. k pozn. 22, str. 87

³⁷ např. § 338w odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, zní: „Zjistí-li soud, že cena věci, práv a jiných majetkových hodnot patřících k podniku spolu s prostředky uvedenými v § 338n odst. 1 písm. b) nepřesahuje výši splatných peněžitých závazků patřících k podniku, pohledávek oprávněného, těch, kdo do řízení přistoupili jako další oprávnění, a dalších přihlášených věřitelů, které nepatří k podniku, a předpokládané náklady prodeje, odměnu správce a náhradu jeho hotových výdajů, anebo že ji přesahuje jen nepatrně, výkon rozhodnutí zastaví.“

³⁸ Kurka, V.-Drápař, L.: op. cit. k pozn. 27, str. 580

ekonomiku daného státu. Výše vzpomínaná složka osobní v roli jakéhosi motoru generuje - pomocí dostupného kapitálu jako jiné složky podniku - další složky hmotných a nehmotných ekonomických hodnot. V rámci provozu podniku vystupuje do popředí vedle produkce určitých výrobků a poskytování určitých služeb podle předmětu podnikání daného podnikatele i vytváření zisku pro podnikatele jakožto osobu, která je vlastníkem daného podniku.³⁹

Kromě tvoření zisku a zhodnocování podniku ale nemůže být upuštěno ze zřetele, že podnikatel, jemuž podnik patří se v rámci své podnikatelské činnosti i zavazuje, jak bylo již uvedeno výše. Závazky souvisí s podnikem a jsou splácené právě kladnými hodnotami, které zahrnuje definice podniku podle obchodního zákoníku. Kvůli závazkům váznoucím na podniku nemusí být hodnota podniku vždy kladná. To připouští např. i zákon.⁴⁰ Ekonomická hodnota podniku jde při jejím určování nad rozsah definice podniku podle právního předpisu. Z těchto hledisek je nutné na podnik nahlížet jako na interdisciplinární kategorii, která si vyžaduje zkoumání nejen ze strany vědy právní, ale i vědy ekonomické.⁴¹

Tendence k personifikaci podniku můžeme pozorovat i v zahraničí. Dochází k rozdělení pojmu ve smyslu sociálně-ekonomické jednotky a podniku ve smyslu předmětu vlastnictví. Personifikace podniku je výsledkem snahy o sociální pojetí, ale také důsledkem jeho dynamického ekonomického pojetí abstrahujícího od subjektu vlastníka.⁴² Této interdisciplinarity z jistého pohledu svědčí i fakt, že pojem společnosti je globálně považován za právní pohled na ekonomický pojem podniku (*enterprise*) označující podnikatelské entity s právní subjektivitou, popř. i bez ní.⁴³

2.10 Počet možných podniků patřících jednomu podnikateli

Do oblasti nejasností a tím i specifík podniku jako předmětu zástavního práva patří i otázka, zda může mít jeden podnikatel jeden nebo více podniků. Nejenže jsou nejasné hranice obklopující pojem podnik zvenčí, ale je i nejasné, zda v rámci těchto hranic nelze přiznat postavení předmětu právních vztahů vícero podnikům. Není jasné, zda u jednoho podnikatele může jít výlučně o jeden podnik, anebo zda a dle

³⁹ Pelikánová, I.: op. cit. k pozn. 26, str. 173

⁴⁰ viz pozn. 37

⁴¹ Pelikánová, I.: op. cit. k pozn. 26, str. 173

⁴² Pelikánová, I. a kol.: op. cit. k pozn. 13, str. 69

⁴³ Pelikánová, I.: *Obchodní právo*. 1. díl. 2. vydání. CODEX Bohemia, Praha 1998, str. 61

jakých kritérií se komplex hmotných, osobních a nehmotných složek patřících jednomu podnikateli a sloužících k provozování jeho podnikatelské činnosti může dělit na menší komplexy.

Např. ohledně prodeje podniku není řešení této otázky důležité vzhledem k tomu, že lze podle § 487 Obchodního zákoníku prodat i jeho část, pokud tvoří samostatnou organizační složku. Z pohledu zastavení podniku se už ovšem naráží na problém, protože i po novelizaci účinné od ledna 2002 může být předmětem zástavy jen podnik jako celek, nikoliv však jeho část, třebaže představuje samostatnou organizační složku.⁴⁴

Ještě v 90. letech převládalo v doktríně pojetí, že jeden podnikatel může mít jen jeden podnik, čemuž odpovídá i zákonná formulace definice podniku.⁴⁵ Ta totiž nestanoví, kolik a které věci patřící podnikateli tvoří podnik, ale obecně za podnik označuje soubor všech těch věcí, ke kterým má podnikatel zejména vlastnické právo⁴⁶ a které jsou určeny nebo přímo slouží k provozování podniku. Celý tento komplex je tak přísně vzato jediným podnikem.

Později však bylo toto stanovisko zpochybnováno, přičemž řešením bylo jednak tvrzení, že za dané právní úpravy nelze najít jednoznačně uspokojivou odpověď⁴⁷ a jednak bylo původní řešení ve prospěch jediného podniku patřícímu jednomu podnikateli kritizováno jako věcně nelogické. Zastánci této kritiky se již přísně nedrželi zákonné dikce § 5 odst. 1, ale přihlíželi k teoretickému vymezení tohoto pojmu. Argumentační kostrou kritiky byl fakt, že jedním ze základních pojmových znaků podniku je jeho organizace. Jako podpůrný důkaz tomuto výkladu sloužilo i starší pojetí podniku jakožto „organického souboru souvislých lidských jednání a věcných prostředků, spojených v trvalou činnost za tím účelem, aby se získaly a odbyly statky nebo pracovní výkony, určené k uspokojení cizích potřeb“^{48, 49}.

⁴⁴ Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M.: *Obchodní zákoník. Komentář*. 9. vydání. C.H.Beck, Praha 1994, str. 15

⁴⁵ Eliáš, K. – Bejček, J. – Hajn, P. – Ježek, J. a kol.: *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 130; dále na této straně citovaný odkaz Dědič, J.: *K některým problémům smluv o prodeji podniku*. Právní praxe, 1993, str. 103 a násl.

⁴⁶ jak uvádí S. Plíva, „pojmový znak, že jednotlivé složky patří podnikateli, může vyplývat především z vlastnického práva, popřípadě u státního podniku z oprávnění s majetkem státu hospodařit, u ostatních složek musí být podnikatel osobou přímo oprávněnou“. Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M.: op. cit. k pozn. 44, str. 15-16

⁴⁷ Pokorná, J.: op. cit. k pozn. 26, str. 36

⁴⁸ Švamberg, G.: *Rukověť obchodního práva*. Díl I. Palásek a Kraus, Praha 1946, str. 60

⁴⁹ Eliáš, K. – Bejček, J. – Hajn, P. – Ježek, J. a kol.: *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2004, str. 130

Zastánci tvrzení, že podnikatel může mít více podniků se neopírali jenom o kritérium, zda podnikatel má několik na sobě nezávisle organizovaných podnikatelských struktur. Dalšími možnými měřítky jsou oblast podnikání a klientela podniku. Není nejenže jasné, zda tyto další rysy pojmu podnik ob stojí jako samostatné kritéria, ale ani zda ob stojí kumulativně vedle sebe. Podnikatel může podnikat ve velmi rozdílných oblastech a vytvářet několik zcela oddělených organismů, které mají také rozdílnou klientelu. Je ale pořád věcí názoru, zda se přiklonit k podniku ve širokém smyslu a podtrhnou tak význam pojmu závod a obecně organizační složky podniku anebo zda připustit více podniků náležejících jednomu podnikateli.⁵⁰

Ani novelizace z roku 2000 se k danému problému nevyslovila, i když ještě vládní návrh obsahoval dvě varianty řešení. Důvodem je, jak se uvádí v literatuře, že „nebylo dosaženo shody o tom, jakému řešení dát přednost a autoři měli obavy zasáhnout do této nejistoty tvrdým perem zákonodárce“⁵¹. I když bez pozitivního vymezení kritérií však konečnou odpověď ve prospěch možnosti mít více podniků dává nejen nauka, ale i vývoj legislativy. Zákon o konkursu a vyrovnání ve svých ustanoveních výslovně připouští, že podnikatel může mít víc než jenom jeden podnik.⁵²

3. Vznik zástavního práva k podniku

3.1 Obecně

Základní právní úprava zástavního práva je obsažena v části druhé, hlavě třetí A, oddílu prvním (§§ 152-174) zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Jak už bylo výše uvedeno, zástavní právo se řadí do skupiny absolutních věcných práv a slouží k zajištění pohledávky pro případ, že dluh, který zajištěné pohledávce odpovídá, nebude včas splněn s tím, že v tomto případě lze dosáhnout uspokojení z výtěžku zástavy (§ 152).

⁵⁰ Pelikánová, I. a kol.: op. cit. k pozn. 13, str. 72

⁵¹ Pelikánová, I. a kol.: op. cit. k pozn. 13, str. 72

⁵² § 4b zákona č. 30/2000 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů zní: „Byl-li pravomocně zastaven výkon rozhodnutí prodejem podniku proto, že cena věcí, práv a jiných majetkových hodnot patřících k podniku nepřevyšuje výši splatných závazků patřících k podniku, je správce podniku povinen bez zbytečného odkladu podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka; to neplatí, má-li dlužník ještě jiný podnik.“

Vznik zástavního práva předpokládá existenci platné pohledávky, resp. pohledávky budoucí, existenci předmětu zástavního práva a existenci některé z právních skutečností, s kterými zákon spojuje vznik zástavního práva k podniku.

Zástavní
právo
k podniku

3.2 Právní důvod vzniku zástavního práva

Zástavní právo vzniká pravidelně dvoufázově. Rozlišuje se přitom právní důvod (*iustus titulus*) a právní způsob (*modus acquirendi*) vzniku.⁵³ Zástavní právo může vzniknout smluvně, z titulu rozhodnutí soudu o schválení dohody o vypořádání dědictví, jiného rozhodnutí soudu či správního úřadu anebo přímo ze zákona. Poslední dva z uvedených způsobů podle předchozí věty jsou přitom případy nuceného zástavního práva.

Z možných právních důvodů se budu věnovat jen tomu nejrozšířenějšímu, a to smlouvě (*pignus voluntarium*), konkrétně smlouvě o zřízení zástavního práva k podniku. Tato smlouva je jen pouhým titulem vzniku, lépe řečeno „titulem směřujícím ke vzniku“⁵⁴ zástavního práva a neobejde se bez další právní skutečnosti, kterou zákon předpokládá a pojí se vznikem.

3.3 Subjekty uzavírající zástavní smlouvu a subjekty poskytující s ní souhlas

Zástavní smlouva je uzavíraná mezi zástavním věřitelem a zástavcem (obligacním/osobním dlužníkem), resp. zástavním dlužníkem. Zástavce bude ve většině případů i vlastníkem zastavovaného podniku, tedy zástavním dlužníkem. Pokud by tak tomu nebylo a zástavce by do zástavy dával cizí podnik, může tak učinit jen se souhlasem vlastníka podniku. Tento vlastník by pak měl postavení zástavního dlužníka. Bez souhlasu lze zastavit jen věc movitou, i to za splnění dalších zákonných podmínek. Tou však podnik jakožto věc hromadná zásadně není. Zákon sice stanoví, že se na jeho poměry užijí ustanovení o věcech v právním smyslu, nespecifikuje již ale, zda ta o věcech hmotných nebo věcech nehmotných.

Navíc se dle ustanovení § 161 odst. 2 vyžaduje i souhlas osoby, která má k podniku jiné věcné právo neslučitelné s právem zástavním. Na otázku, kdo je „osobou, která má k podniku jiné věcné právo neslučitelné s právem zástavním“,

⁵³ Dvořák, T.: op. cit. k pozn. 30, str. 125

⁵⁴ Holub, M. a kol.: op. cit. k pozn. 8, str. 401

neodpovídá ani odborná literatura⁵⁵ a mlčí i důvodová zpráva. Domnívám se, že šlo ze strany zákonodárců jen o obecné ustanovení pro ochranu zájmů třetích stran, avšak bez konkrétního posouzení, které z jiných věcných práv by se zástavním právem mohlo být neslučitelné.

Na druhé straně vyžaduje obchodní zákoník i souhlas valné hromady. Ještě v roce 2003 byl v Právních rozhledech uveřejněn článek T. Dvořáka, ve kterém označoval za velké pochybení fakt, že k platnému uzavření zástavní smlouvy není vyžadován souhlas společníků ani valné hromady.⁵⁶ Taková smlouva, i kdyby se potkala s nesouhlasem členů nejvyšších orgánů společností, by nadále zůstávala v platnosti, bylo by možné jediné se dovolat jejich případné odpovědnosti. Zařazení obligatornosti souhlasu se zastavením podniku poskytnutého společníky nebo valnou hromadou do ustanovení § 67a obchodního zákoníku, a tím pádem i potencialita dovolat se neplatnosti zástavní smlouvy uzavřené bez jeho souhlasu, je jednoznačně pozitivním legislativním krokem.

3.4 Obsahové náležitosti zástavní smlouvy

3.4.1 Označení podniku

Každá nominátní smlouva má dle zákona své povinné obsahové náležitosti. Zástavní smlouva musí ze zákona obsahovat označení zástavy a pohledávky. Tady narážíme na problém, a to míru a způsob označení zástavy. Musí se vzít v úvahu, že podnik je, jak bylo výše uvedeno, věcí hromadnou. Mnohé jeho složky jsou stěží označitelné, mnohé taky vzhledem k individualitě druhově nenahraditelné. Nadto je podnik věcí hromadnou v horizontu času proměnlivou. Právě nemožnost podnik jako předmět zástavního práva individualizovat vedla autorů v době před novelou, která zastavení podniku výslovně povolila, k závěrům odmítnout možnost jeho zastavení.⁵⁷

Nejjednodušším způsobem označení obecně je jednotlivé určení popisem anebo vymezením co do množství a druhu. Teoreticky by se při takovém postupu záležitost označení zástavy, tedy podniku stala zdoluhavým procesem. Při vymezování podniku by byla identifikace jednotlivých složek komplikovaná, bez ohledu na proměnlivost této hromadné věci. Při řešení způsobu označení podniku

⁵⁵ např. Jehlička, O.- Škárová, M. - Švestka, J. a kol.: op. cit. k pozn. 236, str. 546

⁵⁶ Dvořák, T.: op. cit. k pozn. 30, str. 129

⁵⁷ Jehlička, O.- Škárová, M.-Švestka, J.-Vodička, A. a kol.: *Občanský zákoník Komentář*. C.H Beck, Praha 1994, str. 178; Fiala, J.: *Nová podoba zákonního práva*. Právo a zákonnost, 1992, č. 7, str. 402

v zástavní smlouvě se nesmí zapomínat, že definice podniku je účelově vázána jen na obchodní zákoník. Libovolný výklad pojetí podniku mimo definující zákon by však taky nebylo správné činit.

Co se týče míry označení podniku v zástavní smlouvě, je možné se na základě definice podle obchodního zákoníku i s ohledem na obsah ustanovení § 153 občanského zákoníku dopracovat k praktickému závěru. Toto ustanovení jako zástavu připouští obecně vzato všechny věci, které jsou způsobilým předmětem občanskoprávních vztahů majetkové povahy.⁵⁸ I pro účely smlouvy o prodeji podniku doporučuje výčet majetkových hodnot náležejících do podniku i část odborné veřejnosti.⁵⁹ Tak i při specifikaci podniku jako zástavy by měla být pozornost soustředěna na tyto majetkové hodnoty. Důraz naopak nemusí být kladen na samostatné nezastavitelné majetkové hodnoty, které však jsou důležitou součástí organismu podniku ve smyslu obchodního zákoníku a dotvářejí jeho hodnotu. Z podstaty věci např. není možné samostatně zastavit klientelu podniku, jeho dobrou pověst, kvalifikaci zaměstnanců atp. Zvláštní zřetel by měl být dle mého názoru brán na individualizaci těch věcí, práv a majetkových hodnot, u nichž zvláštní předpisy vyžadují jejich evidenci, resp. evidenci práv na nich váznoucích. Zástavní smlouva pak bude moci sloužit jako podklad pro tyto zápisy (viz níže).

Navrhované řešení ve skutečnosti bez dalšího aplikovatelným úplným řešením není, protože s ohledem na proměnlivost podniku je vyřešena fáze od uzavření zástavní smlouvy do doby, kdy se některá hodnota se způsobilostí být předmětem hmotněprávních vztahů neoddělí od podniku anebo kdy se jiná taková nová hodnota stane součástí podniku. Toto období však zpravidla bude zanedbatelně krátké. Když přibereme v úvahu aspekt dynamičnosti, proměnlivosti podniku, vyvstanou další otázky. Mají být ve smlouvě určeny jen ty hodnoty, u nichž se předpokládá, že součástí podniku zůstanou a ty, u nichž tento předpoklad dán není, nemají mít v zástavní smlouvě místo? Ohledně kterých hodnot a za jakých podmínek je dále vhodné požadovat měnit či doplňovat zástavní smlouvu, resp. výčet hodnot patřících k podniku?

Jisté je, že zástavní věřitel bude usilovat o omezení právní nejistoty, která pro něj z proměnlivosti podniku vyplývá. Jeho snaha bude tedy směřovat k sestavení výčtu zastavitelných hodnot podniku přímo do zástavní smlouvy nebo přílohy, která

⁵⁸ Holub, M. a kol.: op. cit. k pozn. 8, str. 398

⁵⁹ Marek, K.: *Smlouva o prodeji podniku*. Právní rozhledy, 2002, č. 12, str. 570

by byla její součástí.⁶⁰ Navíc se taxativnímu výčtu hodnot náležejících do podniku v praktickém životě brání i notáři, kteří smlouvy o zřízení zástavního práva k podniku vyhotovují ve formě notářského zápisu.⁶¹ Poukazují přitom zejména na skutečnost, že by to odporovalo pojmu podniku jako věci hromadné. Za předpokladu taxativního výčtu hodnot by dále vznikl i problém aktualizace smlouvy. Ta by totiž byla nutná v neuskutečnitelných frekvencích, což neklade nároky jenom na čas, ale vzhledem k povinné formě notářského zápisu i na finanční prostředky stran zástavní smlouvy.

Kompromisem se na tomto místě zdá být určení předmětu zástavního práva demonstrativním výčtem majetkových hodnot, které jsou součástí podniku, jak je uvedeno výše. Následně by byla prováděna jeho aktualizace, v závislosti na dohodě stran a s přihlédnutím právě na majetkové hodnoty, typové i individualizované, které byly zmíněné v původní smlouvě. Anebo dokonce otázku individualizace v původním znění zástavní smlouvy neřešit vůbec. Neřešení individualizace, o to více i prvně navrhované řešení, podporuje i fakt, že i v oblasti podstatných částech smlouvy může být konkrétní dohoda o určité části smlouvy nahrazena dohodou stran o způsobu, který umožní dodatečné určení obsahu závazku.⁶²

Aktualizace anebo individualizace podniku po uzavření zástavní smlouvy by probíhala v podobě změn smlouvy či dodatků k ní. Mohlo by se tak činit buď v určitých pravidelných intervalech anebo na požádání zástavního věřitele či za splnění smluvně stanovených podmínek, vždy však v zákonné formě, která je vyžadována pro smlouvu o zřízení zástavního práva k podniku. Podmínkou dle předchozí věty by mohl být např. jistý rozsah zmenšení či zvětšení hodnoty podniku, resp. odhad nebo podezření některé ze stran na zmenšení či zvětšení hodnoty podniku v jistém rozsahu.

3.4.2 Ustanovení zajišťující ochranu zástavního věřitele

Dostatečným vyřešením otázky individualizace zástavy, resp. možnosti zástavu k určitému momentu individualizovat, by byl dán předpoklad splnění požadavku ochrany zástavního věřitele a ten by se pak mohl podle § 163 odst. 2 občanského zákoníku domáhat přiměřeného doplnění zajištění své pohledávky, kterou má za obligačním dlužníkem, popřípadě jejího splacení. V daném ustanovení jde o

⁶⁰ Brejšková, L.- Maglia, M.: op. cit. k pozn. 14, str. 82

⁶¹ Brejšková, L.- Maglia, M.: op. cit. k pozn. 14, str. 82

⁶² Koblíha, I.- Sovák, Z.- Nedorost, L.- Větrovec, V.: *Závazkové právní vztahy podnikatelů a jejich ochrana*. Eurolex Bohemia, Praha 2003, str. 33

situace, kdy zástava ztratí na ceně tak, že zajištění pohledávky se stane vzhledem k její hodnotě nedostatečným. Lze také vyvodit, že výjimečně v některých případech, kdy půjde o změnu hodnoty podniku ve smyslu jejího zmenšení, by zástavce měl zástavního věřitele na tuto skutečnost upozornit, jinak by jednal na úkor výkonu práv jiné osoby.⁶³ V rámci zásady bdělosti subjektů je ale i tak zejména na zástavním věřiteli, aby jak prostřednictvím smluvního zajištění ochrany svých zájmů, tak i následným výkonem sjednaných opatření, střežil své postavení a zájmy.

Ochranu zástavního věřitele vůči nejistotě plynoucí z proměnlivosti podniku lze zajistit i smluvně, nad rámec zákona. Nabízí se kupříkladu možnost v zástavní smlouvě stanovit zákaz zcizit věci či majetkové hodnoty nezbytné pro provoz podniku s případným demonstrativním výčtem těchto věcí či hodnot.⁶⁴ Jde však o ujednání mezi stranami zástavní smlouvy bez právních účinků vůči třetím stranám. Zajímavým řešením se zdá být i řešení navrhané P. Baudyšem, který doporučuje vedle zástavy k podniku zajistit pohledávku zástavního věřitele i zástavním právem k významným jednotlivostem patřícím k podniku pro případ, že by tyto jednotlivosti byly později prodány.⁶⁵ Doporučením tohoto způsobu autor přiznává nejistotu ohledně práv a povinností smluvních stran zanechanou nedokonalostí úpravy institutu zástavního práva k podniku. I přes nutnost provedení dalších právních úkonů nad rámec těch, které vedou ke vzniku zástavního práva k podniku jako celku, ale může přispět k větší jistotě ohledně ochrany zájmů zástavního věřitele.

Ani tato opatření ale nemohou odstranit skutečnost, že podnik není jen právníkou kategorií a tedy souborem kladných hodnot, ale jde o ekonomicky činnou jednotku. Nemohou tak zabránit podnikateli v rámci každodenní podnikatelské činnosti brát na sebe závazky, které pak v případě prodeje zástavy, tedy podniku, mohou převážit nad hodnotou majetku a pohledávek. Přistoupení k zajištění své pohledávky zástavním právem k podniku tak bude vždy do jisté míry obchodním rizikem ze strany zástavního věřitele.

⁶³ § 3 odst. 1 občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, stanoví: „Výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.“; eventuelně § 424 občanského zákoníku stanoví: „Za škodu odpovídá i ten, kdo ji způsobil úmyslným jednáním proti dobrým mravům“

⁶⁴ Brejšková, L.- Magliá, M.: op. cit. k pozn. 14, str. 82

⁶⁵ Baudyš, P.: *Zástavní právo k podniku*. Právní Rozhledy, 2003, č. 6, str. 294

3.4.3 Slovenská právní úprava

Slovenský občanský zákoník v § 151b mimo stanovení nutnosti určení zástavy v zástavní smlouvě v odst. 4 konkretizuje způsoby jejího určení. Mimo jiné akceptuje jako alternativu určení zástavy takové jednání, kdy se v zástavní smlouvě zástavní věřitel se zástavcem dohodne o takovém způsobu, aby bylo možné kdykoliv v průběhu trvání zástavního práva určit jednotlivou věc, právo či majetkovou hodnotu, popřípadě i byt nebo nebytový prostor, který bude předmětem zástavního práva. V takovém případě nebude konkrétní hodnota zástavy určitá již v čase vzniku zástavního práva, ale bude kdykoliv v průběhu jeho trvání určitelná a zástavní věřitel, popř. jiná osoba bude v čase výkonu svého zástavního práva přesně vědět, čím je jeho pohledávka zajištěna. Dále se v komentáři k předmětnému ustanovení slovenského předpisu upozorňuje na to, že smluvní určení předmětu zástavního práva bude nejdůležitější částí smlouvy, zejména pak v případě zastavení podniku anebo souboru věcí, kdy přesný opis zástavy, resp. způsobu jeho určení může zamezit pozdějším sporům o předmět zástavního práva.⁶⁶

3.4.4 Zastavení části podniku

Na rozdíl od české právní úpravy slovenský obchodný zákoník dále ve svém ustanovení § 151d odst. 1 výslovně jako zástavu připouští i část podniku. Část podniku přitom už není věcí hromadnou, jde čistě o souhrn věcí, práv a majetkových hodnot, které jsou způsobilé být předmětem právních vztahů, přičemž takový soubor hodnot tvořených částí podniku tuto společnou způsobilost nemá. Soubor těchto hodnot přitom nazývá zástavou, půjde tedy o samostatnou zástavu, ne o vespolné zástavní právo, což je zástavní právo na několika samostatných zástavách. Tato konstrukce je potvrzena i v následujícím § 151f odst. 1, kde občanský zákoník mluví o „části podniku jako celku“. Soubor věcí je způsobilým předmětem zástavního práva i podle české právní úpravy, ovšem nezmiňuje se zvláště část podniku. Způsob určení takového simultánního zástavního práva tak může být pro strany zástavní smlouvy na Slovensku nelehkým úkolem.

⁶⁶ kolektiv: *Občiansky zákoník s rozsiahlym komentárom a judikaturou*. 3. vydanie. Nová Práca, Bratislava 2006, str. 195

3.5 Forma zástavní smlouvy

Podle § 156 odst. 3 občanského zákoníku je nutné, aby smlouva o zřízení zástavního práva k hromadné věci, a tedy i k podniku, byla sepsána ve formě notářského zápisu.

Notářské zápisy a jejich stejnopisy jsou dle § 6 zákona č. 358/1992 Sb, o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů, veřejnými listinami. Notářský příkaz pro zástavní smlouvy tak přináší větší právní jistotu pro účastníky vztahu, který je zakládán notářským zápisem. Veřejným listinám právní řád propůjčuje presumpci správnosti. V případě nesouhlasu jedné ze stran s obsahem dané listiny tak bude k tíži této strany dokázat opak, a tedy že obsah není pravdivý.⁶⁷ Notář navíc může stranám rovnou nabídnout i sepsání zástavní smlouvy se svolením k vykonatelnosti⁶⁸, notářský zápis pak může být uznán jako způsobilý exekuční titul. Důvodová zpráva k zákonu č. 317/2001 Sb., kterým se mění občanský zákoník a notářský řád, uvádí, že „prioritní v úpravě zástavního práva musí být ochrana třetích osob. Každý, kdo bude chtít takto zastavenou věc koupit, nebo bude si s ní chtít zajistit své právo, musí mít jistotu, že je nebo není taková věc v konkrétní dobu již zatížena zástavním právem. Forma notářského zápisu, nutná pro tento systém rejstříku zástav, navíc zajišťuje, že zástavní smlouva bude odpovídat zákonným požadavkům a nebude moci být antidatována“.

Ani tato část právní úpravy však nezůstává úplně bezproblémová. Notář nese za správnost zápisu a jeho obsahu odpovědnost. Ten takovou odpovědnost vyhotovením zápisu převezme, pokud mu bude prokázáno vlastnictví. V předchozím odstavci citovaná důvodová zpráva při průkazu vlastnictví obsahuje velice stručnou zmínku, a jen ohledně vyhodnocení průkazu vlastnictví k věcem movitým. Lze si však představit i majetek, ke kterému průkaz vlastnictví v podobě lehce předložitelné listiny existovat jednoduše nebude. V takovém případě se nabízí možnost, aby notář přímo ve smlouvě uvedl, že „podle prohlášení“ je jistá osoba vlastníkem zastavované

⁶⁷ § 134 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, stanoví: „Listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné, potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal, a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno.“

⁶⁸ § 71a zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů: „Notář sepíše na žádost notářský zápis o dohodě, kterou se účastník zaváže splnit pohledávku nebo jiný nárok druhého účastníka vyplývající ze závazkového právního vztahu, v níž svolí, aby podle tohoto zápisu byl nařízen a proveden výkon rozhodnutí (exekuce), jestliže svou povinnost řádně a včas nesplní.“

hodnoty anebo by mohl zvolit osvědčení o prohlášení o vlastnictví věci podle notářského řádu^{69,70}. Aplikovatelnost daného postupu je však polemizovánihodná, protože je v § 80 odst. 3 notářského řádu omezena na taková prohlášení osob, se kterými mají být spojeny právní účinky. V daném případě se přikláním k názoru, že listinu osvědčující vlastnictví takovýmto způsobem platně vytvořit nelze.⁷¹ Problematika průkaznosti vlastnického práva zástavního dlužníka anebo obligačního dlužníka k podniku tak také zůstává teoreticky neuzavřená a je úkolem pro praxi se s ní *ad hoc* vypořádat.

3.6 Právní způsob vzniku zástavního práva

3.6.1 Obecně o zápisu do Rejstříku zástav

Občanský zákoník v § 158 ke vzniku zástavního práva kromě sepsání zástavní smlouvy ve formě notářského zápisu vyžaduje ještě další právní skutečnost, která vlastně se sepisováním do formy notářského zápisu úzce souvisí. Tou je zápis do Rejstříku zástav. Do Rejstříku zástav se eviduje označení zástavy, výše a právní důvod zajišťované pohledávky, zástavní dlužník, zástavce a zástavní věřitel, den vzniku a právní důvod zástavního práva, datum a čas zápisu. Datum zápisu a čas zápisu se zapíše v systému automaticky ihned poté, kdy byly v systému Rejstříku zástav přijaty zákonem stanovené údaje.⁷² Zápis provádí notář, a to bezodkladně po uzavření zástavní smlouvy. Žádný z účastníků smlouvy tedy nemusí podávat speciální žádost o provedení zápisu do tohoto rejstříku.

3.6.2 Povinnost notáře provést zápis bezodkladně po uzavření smlouvy

Zmíním se o – podle T. Dvořáka - „mírné nepřesnosti zákonné dikce“⁷³ ohledně §158 odst. 2 občanského zákoníka.⁷⁴ Z prvního odstavce vyplývá, že zástavní právo k podniku vzniká zápisem do Rejstříku zástav, z druhého pak vyplývá povinnost notáře provést tento zápis bezodkladně po uzavření zástavní smlouvy.

⁶⁹ § 72 odst. 1 písm. h) a § 80 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁰ Brejšková, L.- Maglia, M.: op. cit. k pozn. 14, str. 81

⁷¹ Bruk, D.: *Vydržení vlastnického práva z pohledu zápisu do katastru nemovitostí*. Právní rádce, 1994, č. 9, str. 11

⁷² Z přednášky Tomančákové, B., obsažené v publikaci: op. cit. k pozn. 2, str. 549

⁷³ Dvořák, T.: op. cit. k pozn. 30, str. 126

⁷⁴ ten přesně stanoví: „Zápis zástavního práva do Rejstříku zástav provede notář, který sepsal zástavní smlouvu ve formě notářského zápisu, bezodkladně po uzavření zástavní smlouvy.“

Zákonodárce touto formulací nedává prostor pro situace, kdy je mezi datem uzavření smlouvy a datem účinnosti smlouvy, který si v ní strany stanoví případně i s prodlevou pár dní po jejím uzavření. Právě naopak v důvodové zprávě k danému ustanovení se píše o odpovědnosti notáře za případnou škodu při porušení této povinnosti. Pokud skutečně o nepřesnost jde, nebude v praxi způsobovat potíže a nebude tak potlačována již projevená vůle stran smlouvy. Podle některých by mohlo jít o popření zásady autonomie vůle stran. Ta je jednou ze základních zásad celého soukromého práva.

O nepřesnost ale v tomto případě nemusí vůbec jít. Ani princip autonomie vůle stran není neomezený a pro fungování jiných institutů dokonce někdy nezbytný. Při vkladu zástavního práva k nemovitosti do katastru nemovitostí si např. účastníci smlouvy taky nemohou zvolit datum účinnosti smlouvy. Okamžik vzniku práva, změny nebo zániku práva mohou ovlivnit jen tím, že si zvolí určitý den, kdy podají návrh na vklad. Právní účinky vkladu pak nastávají dnem doručení návrhu na vklad katastrálnímu úřadu a nikdy k žádnému jinému datu. Zákonodárce se zápis do Rejstříku snažil co nejvíc urychlit, a to nejen stanovením elektronické formy pro zápis, ale i tím, že účastníky zástavní smlouvy nezatížil povinností podávat na Notářskou komoru návrh na vklad jimi zřízeného zástavního práva a povinoval rovnou notáře, který zástavní smlouvu sepisuje v zákonem vyžadované formě.

Pokud by nešlo o nepřesnost díkce, k čemuž se přikláním, lze z daného usoudit, že v případě, že je notáři předložena smlouva, která dosud nenabyla účinnosti např. v důsledku nesplnění odkládací podmínky, notáři nezbývá, než sepsání této smlouvy ve formě notářského zápisu odmítnout a to i tehdy, jestliže by smlouva účinnost nabyla (t.j. odkládací podmínka by byla splněna), ale až po podání návrhu na vklad. Jiný postup není možný, neboť právní účinky vzniku zástavního práva k podniku se váží ke dni zápisu do Rejstříku zástav, ke kterému je notář povinen bezodkladně po sepsání dané zástavní smlouvy, ke kterému však smlouva ještě účinná nebyla.⁷⁵

Autor právě citovaného komentáře zastává názor, že strany tak budou muset notáři zástavní smlouvu předložit znovu, např. až po splnění odkládací podmínky. Vyskytuje se však i jiný přístup, a to že pokud byla v zástavní smlouvě sjednána odkládací podmínka, provede notář zápis bezodkladně poté, kdy mu bylo prokázáno

⁷⁵ komentář k § 2 zák. č. 265/1992 (Pra. 95, 11:26), ASPI, 4865 (LIT)

její splnění, a to bez návrhu nebo žádosti účastníků zástavní smlouvy a nezávisle na jejich vůli.⁷⁶ V druhém případě jde vzhledem k zákonem zvoleném slovu „bezodkladně“ o značně rozšiřující výklad. Zastávám názor, že komentovaná zákonná díkce je způsobem, který kritizoval T. Dvořák, formulována úmyslně.

3.6.3 Rejstřík zástav

Rejstřík zástav je neveřejným seznamem v elektronické podobě, který vede, provozuje a spravuje Česká notářská komora. Inspirací pro naši současnou úpravu Rejstříku zástav bylo řešení zvolené v Maďarsku. Pro skutečnosti zapsané v rejstříku platí princip materiální publicity zápisů.⁷⁷ Nahlížení do Rejstříku zástav povoleno není, existuje ovšem za splnění určitých předpokladů možnost na základě žádosti získat z tohoto seznamu opis, výpis nebo potvrzení. Těmito předpoklady je buď předložení osvědčení oprávněného zájmu anebo písemného souhlasu vlastníka movité věci. V případě zástavního práva k podniku je logicky využitelná jenom první ze dvou vzpomínaných možností, protože podnik v žádném případě není movitou věcí. Zákon ale oprávněný zájem nedefinuje. Vyskytují se tak obavy, že je tak věcí ničím neomezené volné úvahy notáře, zda informaci poskytne či nikoliv.⁷⁸ Neveřejnost Rejstříku zástav ve spojení s úpravou podmínek pro vyhovění žádosti poskytnutí opisu, výpisu nebo potvrzení narušuje jeho funkčnost.

Kritiku si vysluhuje v nejedné odborné publikaci: „Zákonodárce byl veden snahou, aby Rejstřík zástav byl seznamem obsahujícím přesné a pravdivé údaje. Dovolil si zakotvit pravidlo materiální publicity. Snaha je však pouhou iluzí, neboť konstitutivnost zápisu zástavního práva k nemovitostem nevidovaným v katastru nemovitosti do Rejstříku zástav je jen nesystémovým prvkem ve vzniku věcných práv k těmto nemovitostem. Fundamentální otázkou stále zůstává vznik vlastnického práva a vytvoření takového informačního systému, z něhož by se mohly zjistit informace o vlastníkovi.“⁷⁹

⁷⁶ Z přednášky Tomančákové, B., obsažené v publikaci: op. cit. k pozn. 2, str. 549

⁷⁷ § 35b odst. 5 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů, stanoví: „Proti tomu, kdo jedná v důvěře v obsah zápisu nebo záznamu do Rejstříku zástav, nemůže ten, jehož se zápis týká, namítat, že obsah zápisu nebo záznamu neodpovídá skutečnosti.“

⁷⁸ Dvořák, T.: op. cit. k pozn. 30, str. 126

⁷⁹ Hořub, M. a kol.: op. cit. k pozn. 8, str. 407

3.7 Další právní skutečnosti podmiňující vznik zástavního práva

3.7.1 Zápis do Rejstříku zástav a zápisy do zvláštních rejstříků

Podnik obsahuje složky, které mají samostatný, zvláštní režim. Je nutné mít na zřeteli, že určitá věc, stane-li se součástí podniku, neztrácí svůj charakter věci a může být od podniku kdykoliv oddělena a stát se opět zcela nezávislou, samostatnou věcí.⁸⁰ § 5 odst. 2 obchodního zákoníku zní: „Podnik je věc hromadná. Na jeho právní poměry se použijí ustanovení o věcech v právním smyslu. Tím není dotčena působnost zvláštních právních předpisů vztahujících se k nemovitým věcem, předmětům průmyslového a jiného duševního vlastnictví, motorovým vozidlům apod., pokud jsou součástí podniku.“ Ohled na zvláštní zákony bere i § 154 občanského zákoníku, když uvádí, že občanskoprávní zákonná ustanovení se použijí i pro zástavní právo k obchodnímu podílu, cenným papírům nebo předmětům průmyslového vlastnictví, který mají zvláštní režim, pokud zákony tento režim upravující nestanoví něco jiného. S určitostí lze tvrdit, že pro vznik zástavního práva k podniku je zápis do Rejstříku zástav nezbytným předpokladem, i když jsou součástí podniku hodnoty evidované ve zvláštních rejstřících. Na to, jestli lze toto tvrzení, zejména na základě odst. 2 § 5 obchodního zákoníku, postavit i opačně, a tedy zda je nutný zápis do zvláštních rejstříků, i když je zástavní právo k podniku evidované v Rejstříku zástav, existují v právní teorii odlišné názory. Já zastávám názor, že zápisy do zvláštních rejstříků jsou nutností.

3.7.2 Právní účinky zápisu do Rejstříku zástav na jednotlivé složky podniku

Podle občanského zákoníku tedy vznikne zástavní právo k podniku zápisem do Rejstříku zástav provedeným notářem. Jako absolutní věcné právo by zástavní právo mělo působit vůči všem třetím osobám. Jde o zástavní právo k podniku, zatěžuje tedy podnik, podnik jako celek, ale v důsledku i jeho obsahové části. Mělo by tedy tížít všechny jeho složky, ne sice jako samostatné zástavy, ale účinek by měl být přece jenom obdobný jako kdyby šlo o vespolečné zástavní právo. Jinak by zřízení zástavního práva k podniku jako věci hromadné nemělo praktický smysl. I přes abstraktnost

⁸⁰ Dvořák, T.: op. cit. k pozn. 30, str. 129

pojmu je nutné vztáhnout účinky zástavního práva k podniku prakticky i na činnosti, kdy se nakládá s jeho složkami. Právě teď je na místě zmínit se o ustanoveních jiných zákonů, které pak ale pro takovýto praktický účinek vyžadují další podmínku. Je jím např. zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem. Ten ve svém § 2 odst. 1 stanoví, že k nemovitostem evidovaným v katastru nemovitostí České republiky se zapisuje vlastnické právo, zástavní právo, právo odpovídající věcnému břemenu a předkupní právo s účinky věcného práva. Katastr nemovitostí je přitom veřejným seznamem, který je ovládán principem materiální publicity. Pokud by tedy nebylo zástavní právo k nemovitým částem podniku zaregistrováno, šlo by o jeho výrazné oslabení a navození stavu právní nejistoty.

Jde jen o příkladmo uvedený zákon, zákonů regulujících rejstříky evidující věci a práva nebo majetkové hodnoty se zvláštním režimem, resp. práva k nim, je mnohem více. Například námořní rejstřík, letecký rejstřík, obchodní rejstřík (ohledně obchodních podílů), rejstřík ochranných známek, průmyslových vzorů anebo taky evidence cenných papírů (ohledně zaknihovaných cenných papírů).

3.7.3 Nutnost zápisů do zvláštních rejstříků

Jsem názoru, že při podmínkách pro vznik zástavního práva k podniku podle soukromoprávních norem pak nutné splňovat i podmínky pro vznik zástavního práva k jeho jednotlivým částem dle veřejnoprávních norem. T. Dvořák zachází ještě dále, když tvrdí, že podnik je sice nutno chápat jako celek, avšak vznik zástavního práva k podniku znamená, že musí dojít ke vzniku zástavního práva zápisem do jiných veřejných rejstříků i ke všem jeho jednotlivým složkám, jinak k těmto složkám zástavní právo nevznikne.⁸¹ Vznik zástavního práva k podniku lze v určitém smyslu vnímat jako skutečnost vyvolávající povinnost dalšího zápisu. Pro případ jejího nesplnění se aplikuje částečnou neúčinnost zástavního práva, čímž vlastně činí institut zástavního práva nesamostatným a závislým na obsahu dalších zákonných ustanoveních. Tento výklad zachovává smysl a nenarušuje účel veřejných rejstříků. Otázkou, do jaké míry je zástavní právo k podniku jako celku vnímáno odděleně od zástavního práva k jeho některým částem, a tedy i zda je zápis do zvláštních rejstříků

⁸¹ Dvořák, T.: op. cit. k pozn. 30, str. 129

skutečně předpokladem vzniku zástavního práva k podniku nebo jeho konkrétním složkám, se bude zabývat část věnovaná momentu vzniku zástavního práva.

K úplně opačnému závěru se dostává jiná část autorů, která odmítá pro danou problematiku užít citovanou větu z § 5 odst. 2 obchodního zákoníku. Jako důvod slouží fakt, že zástavní právo vázne na podniku, nikoli např. přímo na konkrétní budově, která k podniku patří. Proto není třeba a na základě smlouvy o zastavení podniku ani nelze provést vklad zástavního práva do katastru nemovitostí, kupř. právě ke stavbám, které patří k podniku.⁸² Podle mého jde o nebezpečný výklad, který neřeší právní nejistotu plynoucí z nejasné pozitivněprávní úpravy. Navíc při vhodné formulaci zástavní smlouvy mám za to, že je jako podklad pro zápis použitelná. Citovaný výklad přináší absurdní praktické důsledky.

I z pohledu zástavního práva k podniku může být zajímavý příklad ze soudní praxe. Nejvyšší soud došel ve svém rozhodnutí ze dne 30.10.2002, sp. zn. 29 Odo 314/2001 k závěru, že právní úpravu smlouvy o prodeji podniku v obchodním zákoníku je ve vztahu k právní úpravě zákona o cenných papírech týkající se převodu listinných cenných papírů i k odpovídající úpravě zákona směnečného a šekového třeba považovat za právní úpravu zvláštní. Tady ale opět zdůrazním, že jde o soukromoprávní úpravu regulující právní důvod vzniku, přičemž v otázce zápisu do rejstříků jde o další veřejnoprávní zákonné požadavky upravující způsob vzniku. Jak již bylo uvedeno, registrace zástavního práva k podniku je druhou právní skutečností, jejíž existenci i soukromoprávní norma vyžaduje následně po uzavření zástavní smlouvy. Jde o druhou fázi vzniku a tedy další zákonnou podmínku.

Proti tomuto výkladu jde jistým způsobem i zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, když zakotvuje povinnost vlastníků a jiných oprávněných ohlásit katastrálnímu úřadu změny údajů katastru týkající se jejich nemovitostí, a to do 30 dnů ode dne jejich vzniku, a předložit listinu, která změnu dokládá. Jako výjimku uvádí u takových změn katastru, vyplývajících z listin, které jsou příslušné státní orgány povinny zasílat katastrálnímu úřadu přímo k zápisu do katastru. Nakonec i zastánci výkladu R. Kulkové, dle kterého zápis do zvláštních rejstříků není potřebný, doporučují „zastavování vedle podniku zvlášť – pro jistotu“⁸³.

⁸² Kulková, R.: *K zástavnímu právu po novelách občanského zákoníku*. Právní rozhledy, 2002, č. 7, str. 319

⁸³ Brejšková, L.- Magliá, M.: op. cit. k pozn. 14, str. 83

3.7.4 Slovenská právní úprava

Pro porovnání uvedu způsob úpravy ve Slovenské republice. Druhá věta prvního odstavce § 151f tamějšího občianskeho zákonníku zní: „Pro vznik zástavního práva k jednotlivým součástem zástavy, pro které to tento nebo zvláštní zákon stanoví, se vyžaduje i registrace ve zvláštním registru.“ Zástavní právo nevznikne, pokud nejsou splněny zákonem stanovené podmínky pro vznik.⁸⁴ Myslím, že jde v porovnání s českou právní úpravou o stejné, ale přesnější a důkladnější formulování ustanovení řešícího povinnost zápisů vzniklých práv k jednotlivým složkám podniku do zvláštních rejstříků.

3.8 Moment vzniku zástavního práva k podniku

3.8.1 Obecně

Pro zachování právní jistoty je důležité nejen vědět, jaké právní skutečnosti se pro zamýšlený právní účinek vyžadují, ale i od kdy přesně trvá a v důsledku toho i např. kdy bude předmětné právo promlčeno.

3.8.2 Konsensuální princip při vzniku zástavního práva k podniku

Komentář k § 158 občanského zákoníku uvádí, že jestliže bezodkladně po uzavření zástavní smlouvy notářským zápisem provede sám notář sepisující tuto listinu elektronickým způsobem zápis zástavního práva do uvedeného rejstříku, lze vzdor dikci odstavce prvního⁸⁵ z toho usuzovat, že ke vzniku zástavního práva dochází už notářským zápisem o zástavní smlouvě. Zápis sám je jen reflexem hmotněprávního stavu, nepřechází-li mu nějaké řízení či šetření, nebrání-li vyznačení změny stav zápisů v rejstříku, byl-li zástavce v době zřízení notářského zápisu nositelem oprávnění umožňujícího mu dát věc do zástavy apod. Do právního řádu se tak podle J. Mikeše s určitými proměnami vrací ke dni 1.1.1993 opuštěný

⁸⁴ kolektiv: op. cit. k pozn. 29, str. 199

⁸⁵ § 158 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů zní: „Zástavní právo k nemovitým věcem, které nejsou předmětem evidence v katastru nemovitostí, zástavní právo k věci hromadné, zástavní právo k souboru věcí a zástavní právo k movitým věcem, k nimž má podle zástavní smlouvy vzniknout zástavní právo, aniž by byly odevzdány zástavnímu věřiteli nebo třetí osobě (§ 157 odst. 2 a 3), vzniká zápisem do Rejstříku zástav vedeného Notářskou komorou České republiky; to neplatí, bylo-li zástavní právo zřízeno rozhodnutím soudu nebo správního úřadu.“

konsensuální princip.⁸⁶ S autorem citovaného komentáře souhlasím. Jen upozorním na potenciální problém v situaci, kdy je mezi datem uzavření smlouvy a datem účinnosti smlouvy, který si strany sjednaly, časový rozdíl. Pokud by šlo skutečně o legislativní nepřesnost v legislativní formulaci povinnosti notáře zapsat zástavní právo do Rejstříku zástav, za kterou ji některý autoři považují což si, jak už jsem uvedla, nemyslím, a notář by v praxi respektoval ujednání stran, které by účinky smlouvy zamýšlelo odlišně od datu platnosti smlouvy, nelze citovaný názor přijmout.

3.8.3 Právní účinky zápisu do Rejstříku zástav a zápisů do zvláštních rejstříků

V předchozím bodu zatím nebyl moment vzniku zástavního práva k podniku řešen z pohledu problému, jemuž se věnoval předchozí bod 3.7 této práce, a to problému zápisů do zvláštních rejstříků. Dle zákonné dikce platí, že od 1.1.2002 je zástavní smlouva pouhým titulem vedoucím ke vzniku zástavního práva, protože konstitutivní právní skutečností je zápis do Rejstříku zástav. Jde tedy o spor, zda zástavní právo k podniku vzniká časově jednotně k celému podniku, zvláště k jednotlivým složkám anebo dokonce kombinací těchto možností. Dále i, pokud vzniká jednotně pro podnik a všechny jeho složky, zda je rozhodující zápis do Rejstříku zástav anebo zda až posledním zápisem provedeným do zvláštního rejstříku ke konkrétní části podniku, která se řídí zvláštním právním režimem.

Ta část autorů, která neuznává zápis zástavního práva k podniku mimo Rejstřík zástav, má v této situaci jednodušší úkol. Protože zastávám stanovisko potřebnosti zápisů i do jiných zvláštních rejstříků, pokusím se rozebrat možná řešení pro tuto východiskovou situaci. Při nahlédnutí do znění slovenských norem zjistíme, že slovenský občiansky zákonník zvolil formu kombinací vzniku zástavního práva k podniku jako celku a vzniku zástavního práva k jeho jednotlivým konkrétním součástem, je-li pro tyto vyžadována veřejná evidence.⁸⁷

⁸⁶ Jehlička, O.-Škárková, M.-Švestka, J.-Vodička, A. a kol.: op. cit. k pozn. 23, str. 540

⁸⁷ § 151f odst. 2 zákona č. 40/1964, občianskeho zákonníka, v znení neskorších predpisov, zní: „Pro vznik zástavního práva k ...podniku... se vyžaduje registrace v registru zástavních práv. Pro vznik zástavního práva k jednotlivým součástem zástavy, pro které to tento zákon nebo zvláštní zákon stanoví, se vyžaduje i registrace ve zvláštním registru.“

3.8.4 Datování vzniku zástavního práva k momentu zápisu do Rejstříku zástav

Pokud by byl moment vzniku zástavního práva k podniku datován jednotně k celému podniku, přichází v úvahu dvě možnosti. Buď se za rozhodný moment vezme moment zápisu do Rejstříku zástav, čímž by se teoretickou deklarací stala všechna ta ustanovení veřejnoprávních norem, které vyžadují právotvorný zápis zástavního práva k hodnotám, ohledně kterých jsou vedeny. Tím by byl dále narušen smysl a význam těchto rejstříků, potlačena individualita věcí, práv či majetkových hodnot se zvláštním režimem a v důsledku toho by byla silně ohrožena právní jistota ohledně zatížení těchto hodnot a tedy i ochrana třetích osob, jichž se zatížení dotýká.

Schématu, kdy je směrodatným moment zápisu zástavního práva k podniku do Rejstříku zástav, by mohla jako podporující argument posloužit i některá zákonná ustanovení. Prvním z nich je § 157 odst. 1 občanského zákoníku. Podle něho vzniká zástavní právo k nemovitým věcem zápisem do katastru nemovitostí, jen nestanoví-li zákon jinak. Ten však jinak stanoví již v odst. 1 následujícího paragrafu. Dalším je § 2 odst. 2 zákona o zápisu vlastnických a jiných věcných právech k nemovitostem. Ten je formulován následovně: „Práva uvedená v § 1 odst. 1 vznikají, mění se nebo zanikají dnem vkladu do katastru, pokud občanský zákoník nebo jiný zákon nestanoví jinak.“⁸⁸ Není jasné, co všechno je možné pod uvedenou formulaci podřadit. Každopádně jde o situaci, kdy občanský zákoník stanoví jinak, a tedy by dané mohlo znamenat, že i když je pro perfektní vznik zástavního práva k podniku, a tedy i k jeho součástí, vyžadován vklad do zvláštního rejstříku, ohledně momentu vzniku zvláštní zákon regulující zápis do zvláštních rejstříků ustupuje občanskému zákoníku, tento se pak řídí občanským zákoníkem.

V souvislosti s právě vyřčeným narazíme na další otázku, a to jaký datum lze pak zapsat jako datum vzniku zástavního práva k součástí podniku do oněch zvláštních rejstříků. Formulace občanského zákoníku není úplně pregnantní. Bezodkladně po uzavření smlouvy totiž připouští i situaci, kdy by následně po sepsání smlouvy do notářského zápisu notářem nemohl tento provést zápis z objektivního důvodu. Ten by mohl spočívat např. technických problémech s elektronickou sítí, resp. s přístupem k ní. Nebo jednoduše v skutečnosti, že byl notářský zápis vyhotoven ke konci pracovní doby dne před dnem pracovního volna a v rámci výkonu jeho notářské činnosti by pak bezodkladně po vyhotovení notářského zápisu bylo až

⁸⁸ „Práva uvedenými v § 1 odst. 1“ jsou vlastnické právo, zástavní právo, právo odpovídající věcnému břemeni a předkupní právo s účinky věcného práva.

nejblíže následující pracovní den. Tento výklad by však opět připouštěl právní nejistotu. Proto se budou předpokládat podmínky, že elektronický zápis dat do Rejstříku zástav bude proveden za bezproblémových podmínek bezodkladně po sepsání zástavní smlouvy ve formě notářského zápisu, přičemž doba, která je myšlena slovem „bezodkladně“ bude nepatrná. Tímto se dostáváme zpátky k již citovanému názoru J. Mikeše, proklamujícímu konsensuální princip.

Nevyřešenou zůstává oblast, v rámci níž právní předpisy upravující zvláštní režim konkrétních součástí podniku neobsahují obdobná ustanovení upřednostňující znění občanského zákoníku, jakým je § 2 odst. 2 zákona o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem.

Nepřikláním se k této první alternativě, kdy je jak pro datování vzniku zástavního práva k podniku jako celku, tak i zástavního práva k jeho jednotlivým součástem, rozhodný jediný moment, a to moment zápisu do Rejstříku zástav.

3.8.5 Datování vzniku zástavního práva k momentu zápisu do zvláštních rejstříků

Jako druhá alternativa by se moment vzniku řídil datem vkladu zástavního práva do zvláštního rejstříku v souladu s momentem naposled takto evidované hodnoty patřící do podniku. Pokud by vznik zástavního práva k podniku měl být obecně datován jen k okamžiku vzniku zástavního práva k jeho jednotlivým součástem, vyvstala by absurdní situace. Znamenalo by to, že ustanovení § 158 bylo pouhou teoretickou deklarací bez schopnosti způsobit právní účinek. Byla by tím stejně tak popřena konstrukce podniku, resp. smysl a význam této konstrukce. Za podmínky, kdy by se registrací zástavního práva k těmto součástem mohl institucí vedoucí a spravující tento registr přiznat zpětný účinek sledující datum dle smlouvy, dospěli bychom k přijatelnému řešení respektující specifika obou „stran“ této konfliktní situace.

Nejsem zastáncem ani této druhé alternativy.

3.8.6 Oddělení momentu vzniku zástavního práva zvláště pro podnik i jeho součásti

Třetí alternativa, která je kompromisem obou předchozích, je alternativa, pro niž se rozhodli slovenští autoři občanského zákoníku tak, jak již bylo uvedeno. Tento výklad, který zastávám i já, vnímá zvláště moment vzniku zástavního práva

k podniku jako celku a zvláště k jeho jednotlivým složkám, které jsou podrobeny zápisům do zvláštních rejstříků. Jde o řešení, které se jeví být nejjednodušším, protože nevyžaduje zásah do zvláštních režimů jednotlivých předmětů právních vztahů a jeho výkladem nezůstává množství nejasností. K tomu, co je na Slovensku výslovně napsáno, dochází výkladem českých právních norem i část autorů. Ti při posuzování momentu vzniku vychází z porovnání ustanovení právních norem o zástavním právu obecně a ustanovení norem o nemovitostech a vyvozuje, že zástavní právo k nemovitosti vzniká vkladem do katastru nemovitostí, nestanoví-li zákon jinak (§ 157 odst. 1 občanského zákoníku). Patří-li však nemovitost k hromadné věci, vznikne zástavní právo k nemovitosti jako součásti hromadné věci zápisem do Rejstříku zástav, jelikož zákon stanoví v § 158 odst. 1 občanského zákoníku jinak. Je-li však takovou hromadnou věcí podnik, vznikne zástavní právo k nemovitosti teprve vkladem do katastru nemovitostí podle § 157 odst. 1 občanského zákoníku, jelikož zákon, tedy § 5 odst. 2 obchodního zákoníku jako *lex specialis* upravující pojem hromadná věc pro účely právní úpravy pojmu podnik, nestanoví jinak.⁸⁹

3.9 Příslušenství a přírůstky podniku

Dle ustanovení § 153 odst. 2 občanského zákoníku se zástavní právo vztahuje i na příslušenství, přírůstky a neoddělené plody zástavy. Zajištění věřitelovy pohledávky neslouží jen zástava sama, ale spolu s ní kromě jejího příslušenství i její přírůstky a neoddělené plody. Podle části teorie jde o velmi důležitý aspekt institutu zástavního práva k podniku. Podle ní, má-li zástavní právo k podniku splnit jeden z hlavních důvodů, proč by jej strany mohly chtít použít, čímž se myslí překonání problémů se zřízením zástavního práva k majetku dlužníka nabytého v budoucnu, je třeba, aby se zástavní právo k podniku vztahovalo i na věci a práva, které majitel podniku nabude po jeho zřízení.⁹⁰

Co se myslí příslušenstvím, řeší v § 121 výslovně občanský zákoník. Je-li součástí předmětu zástavního práva pohledávka, rozšiřuje se zajištění věřitele i na úroky, dále úroky z prodlení, popřípadě poplatky z prodlení.⁹¹ Zástavním právem

⁸⁹ Richter, T.: op. cit. k pozn. 22, str. 89

⁹⁰ Richter, T.: op. cit. k pozn. 22, str. 91

⁹¹ § 121 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, zní „Příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním.“

spolu s hlavní věcí je zatíženo příslušenství z doby vzniku zástavního práva, ale i takové, které k věci později přibylo.⁹²

Co ale zahrnuje v případě podniku pojem přírůstek, je předmětem teoretických diskusí. T. Richter označuje za přírůstek nově nabytý majetek a považuje to vzhledem ke znění § 153 odst. 2 občanského zákoníku za legitimní výklad. V důsledku tedy rovněž dospívá k názoru, že se tak zástavní právo vztahuje i na majetek, který se stane součástí zastaveného podniku v budoucnu.⁹³ I komentář k § 302 někdejšího československého občanského zákoníku uvádí, že právo zástavní k hromadné věci dosahuje na vše, co přibude, a přestává u věcí, které odpadnou.⁹⁴

Lze usoudit, že věci, práva a majetkové hodnoty, práva k nimž nejsou předmětem evidence ve zvláštních rejstřících budou zatíženy zástavním právem v okamžiku, kdy přejdou do vlastnictví podnikatele, jemuž zastavený podnik patří. U hodnot, které se do zvláštních rejstřiků registrují je pak nutno v souladu s výše představeným názorem ohledně vzniku zástavního práva k těmto hodnotám dojít k závěru, že k nim zástavní právo vzniká až na základě takového zápisu.

Obdobně, jako se postupuje při zřizování zástavního práva k podniku ohledně hodnot se zvláštním režimem, se bude postupovat i za trvání zástavního práva k podniku, stane-li se taková hodnota součástí podniku. Pro vznik zástavního práva k ní je titulem původní zástavní smlouva, jelikož jde o součást toho samého podniku, i když nově přibylou. Nebude jistě zcela bezproblémové zejména vzhledem k dokumentům sloužícím jako podklad pro zápis do rejstřiků vedených ohledně věcí a majetkových hodnot se zvláštním režimem. Např. pro zápis zástavního práva k nemovitostem bude podle ustanovení § 4 odst. 4 písm. a) zákona č. 265/1993 Sb., o zápisu vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, příslušný katastrální úřad vyžadovat listinu, na základě které má být zapsáno právo do katastru, nebo její úředně ověřený opis. Tou by mohla být právě původní zástavní smlouva s dodatkem k ní, jenž by zahrnoval individualizaci nového přírůstku k zástavě.

⁹² Jehlička, O.- Škárová, M.-Švestka, J.-Vodička, A. a kol.: op. cit. k pozn. 23, str. 528

⁹³ Richter, T.: op. cit. k pozn. 22, str. 91

⁹⁴ Rouček, F.- Sedláček, J.: *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. 1935, reprint ASPI Publishing, Praha 2002, str. 55

4. Práva a povinnosti zástavního věřitele a zástavce za trvání zástavního práva k podniku

4.1 Funkce zástavního práva k podniku

Těžištěm úpravy práv a povinností stran zástavní smlouvy za trvání zástavního práva k podniku jsou §§ 162 – 164 občanského zákoníku. Zástavní právo je právem akcesorickým, co znamená, že nerozlučně souvisí se zajišťovanou pohledávkou, sleduje osud hlavního právního vztahu. Zástavní právo jako vedlejší vztah přistupuje k pohledávce jako prostředek na její hmotněprávní a procesněprávní posílení.⁹⁵ Z akcesorické povahy plyne, že zanikne-li zajišťovaná pohledávka, zanikne též zástavní právo ji zajišťující (§ 170 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku) a že se zajištěnou pohledávkou nelze nakládat samostatně a že se při postoupení pohledávky, která je zajištěna zástavním právem, přechází na postupníka též zástavní právo (§ 524 odst. 2 a § 528 odst. 1 občanského zákoníku).⁹⁶

Obsahem vztahu založeného smlouvou o zřízení zástavního práva k podniku je v první řadě právo zástavního věřitele uspokojit ze zástavy svoji dospělou, avšak neuhrazenou pohledávku a tomu odpovídající povinnost zástavního dlužníka toto strpět bez ohledu na to, zda je sám obligačním dlužníkem či nikoliv.⁹⁷ Jde tak o první hlavní funkci, a to funkci zajišťovací. Zároveň i funkci preventivní, protože zástavní právo vlastně spočívá v zajištění věřitelova nároku pro budoucnost a svou existencí obligačního dlužníka motivuje svůj závazek vůči věřiteli splnit. Zástavní právo tedy pobízí dlužníka, aby splněním svého závazku zbavil zástavu právní závady v podobě zástavního práva.⁹⁸

Zástavní právo přitom pro věřitele představuje velmi vysoký stupeň jistoty, že jeho pohledávka bude uspokojena. Náhražkou uspokojení věřitele je totiž cena zástavy. Na tomto místě nastupuje druhá hlavní funkce, funkce uhrazovací. Při splatnosti pohledávky se zástavní věřitel může domáhat uspokojení své pohledávky přímo z předmětu zástavního práva, tedy jinak, než bylo v době vzniku pohledávky

⁹⁵ Lazar, J. a kol.: *Občianske právo hmotné I.* 3. vydání. IURA EDITION, Bratislava 2006, str. 492

⁹⁶ Rozehnal, A.: op. cit. k pozn. 19, str. 55

⁹⁷ Dvořák, T.: op. cit. k pozn. 30, str. 127

⁹⁸ Knappová, M.- Švestka, J. a kol.: op. cit. k pozn. 3, str. 387

předpokládáno, konkrétně zpeněžením zástavy a náhradním plněním z výtěžku prodeje, nebyla-li pohledávka včas a úplně splněna.

4.2 Práva a povinnosti vyplývající z držení zástavy zástavním dlužníkem

4.2.1 Obchodněprávní požadavky na osobu provozující podnik

V případě zástavního práva k podniku nejde o tzv. ruční zástavu⁹⁹. To znamená, že zatížení podniku zástavním právem se nejenže nedotýká vlastnictví k němu, ale ani nemá za následek změnu v osobě zastavený podnik spravující, resp. provozující. Toto je pro podnikatele zajišťujícího pohledávku zástavním právem na svém podniku velmi důležitý aspekt. Umožňuje mu to v podstatě ničím neomezené nakládání s věcí.¹⁰⁰ Na osobu zástavce, zůstává-li zástava i po vzniku zástavního práva v jeho držení, se soustředí § 163 občanského zákoníku, kterého se týká následující bod této práce. To, že je zástavní právo k podniku podřazeno právě pod tento paragraf, je vlastně nezbytným následkem specifičnosti podniku. Nejde jen o to, že jeho součástí mohou být věci nemovité nebo věci, které nelze odevzdat zástavnímu věřiteli ani případnému uschovateli. Podnik jako ekonomická jednotka vyžaduje náležité nakládání s ním, obchodněprávní předpisy, na rozdíl od občanského zákoníku, který na osobu zástavního věřitele neklade žádné nároky, povoluje provozování podniku jen osobám, které splnily zákonné požadavky.¹⁰¹

4.2.2 Povinnost podnikatele nezhoršovat zástavu

Převládá názor, že provoz podniku je pojmovým znakem podniku a že povaha podniku je taková, že musí být užíván, protože by v důsledku neužívání, resp. neprovozování ztratil na hodnotě.¹⁰² Přitom způsob, jak zástavní dlužník s podnikem zachází, se dotýká zájmů zástavního věřitele, protože je tím ovlivňována prodejnost zástavy při případném prodeji zástavy. Může podnik díky vhodně realizovaným investicím zhodnotit, ale i v důsledku různých úkonů a okolností jeho prodejnost oslabit, popř. podnik učinit neprodejným. Pro omezení závislosti kvality zajištění pohledávky zástavního věřitele od aktivit zástavního dlužníka, jsou zákonem pro

⁹⁹ jde o takovou zástavu, u níž se vznik zástavního práva k ní datuje k jejímu odevzdání zástavnímu věřiteli, přichází v úvahu u věcí movitých, viz např. Knappová, M.-Švestka, J. a kol.: op. cit. k pozn. 1, str. 392

¹⁰⁰ Jehlička, O.-Škárová, M.-Švestka, J.-Vodička, A. a kol.: op. cit. k pozn. 23, str. 548

¹⁰¹ např. zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, § 5 a násl.

¹⁰² Plíva, S. a kol.: *Změny v obchodním právu*. ORAC, Praha, 2001, str. 159

zástavního dlužníka jakožto správce a provozovatele zastaveného podniku stanoveny další povinnosti. Důležitou je povinnost zdržet se všeho, čím by se zástava zhoršila na újmu zástavního věřitele. Zástavní dlužník je tedy povinen postarat se o řádný provoz a správu podniku. Tím se zajišťuje řádné plnění funkce zástavního práva.¹⁰³ Zatím co v případě ruční zástavy brání v nakládání s ní skutečnost, že je věc u zástavního věřitele anebo u uschovatele, a tedy nemůže dojít k jejímu převodu, vyžaduje-li se k němu tradice, neexistence takové překážky nebrání zástavnímu dlužníku v nakládání s podnikem. Může v neztenčené míře využívat všech svých vlastnických a jiných oprávnění, aniž by při tomto svém počínání byl vázán na souhlas zástavního věřitele nebo alespoň na jeho vědomost o právních změnách věci se týkajících.¹⁰⁴

Tento fakt by měl zástavního věřitele nutit k patřičné obezřetnosti. V případě podniku lze však požadavku obezřetnosti ze strany zástavního věřitele dostat jen ztěží. Vlastními smysli ani z neověřených informací poklesy v hodnotě podniku zpozorovat nelze, vnitřní informace ohledně chodu podniku jsou zase chráněny obchodním tajemstvím (§ 17 a násl. obchodního zákoníku). Spolehlivý způsob kontroly bude tedy podmíněn vhodným smluvním ošetřením. Jako příhodný nástroj může posloužit i způsob aktualizace určování předmětu zástavního práva, jak je popsáno výše, anebo taky smluvní zpřístupnění jistých informací o podniku, v jistém rozsahu a pro účely výkonu práva zástavního věřitele odpovídajícím povinnosti zástavního dlužníka podle § 163 odst. 1 občanského zákoníku. Obecně může preventivně posloužit i sjednání pojištění proti škodám.¹⁰⁵

Zjistí-li zástavní věřitel porušení povinnosti zástavního dlužníka zdržet se všeho, čím se zástava zhoršuje na jeho újmu, může své právo, které vyplývá z této povinnosti, realizovat formou podání žaloby na soud, ve které se bude domáhat zdržení se jednání ze strany zástavního dlužníka, které mu je na újmu.

4.2.3 Právo zástavního věřitele požadovat přiměřené doplnění zajištění

Dojde-li však ke ztrátě na ceně zástavy tak, že zajištění pohledávky se stane nedostatečným, má dále zástavní věřitel dle odst. 2 § 163 občanského zákoníku právo od dlužníka žádat, aby zajištění bez zbytečného odkladu přiměřeně doplnil. Toto právo se již nevykonává vůči zástavnímu dlužníku, ale vůči obligačnímu dlužníku, je-

¹⁰³ Holub, M. a kol.: op. cit. k pozn. 8, str. 411 a násl.

¹⁰⁴ Jehlička, O.-Škárová, M.-Švestka, J.-Vodička, A. a kol.: op. cit. k pozn. 23, str. 548

¹⁰⁵ dle zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů

li jím osoba jiná od zástavního dlužníka - jen obligační dlužník je totiž vázán povinností zajistit pohledávku, již vůči němu zástavní věřitel má.

Zástavní věřitel má tak právní zbraň vůči oběma možným stranám vztahu ze zřízení zástavního práva k podniku. Postup podle druhého odstavce již nemá souvislost s porušením předchozí povinnosti dlužníka, je teda aplikovatelný i v případech, kdy ke ztrátě na ceně dojde bez dlužníkovy přičinění. Poklesne-li tedy cena zástavy, může zástavní věřitel po dlužníkovi ze zákona bez dalšího žádat, aby nezajištěnou část jeho pohledávky přiměřeně zajistil, pravděpodobně tedy tak, aby byla dosažena původní míra zajištění. Tento nárok se musí vůči dlužníku uplatnit a i doložit tak, aby se dlužník mohl rozhodnout.¹⁰⁶ Dlužník musí zajištění doplnit bez zbytečného odkladu. Jde kromě formulaci „přiměřeného doplnění“ o další obecně nedefinovatelnou dikci. Musí se posoudit individuálně pro každý případ. Je tím podle komentáře k danému ustanovení myšlena doba, kdy dlužník poté, co byl o doplnění požádán, měl dobu dostatečnou a přiměřenou okolnostem k tomu, aby přiměřeně doplněné zajištění provedl.¹⁰⁷

4.2.4 Právo zástavního věřitele domáhat se předčasného splacení zajištěné pohledávky

§ 163 odst. 2, věta první zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku zní: „Ztratí-li zástava na ceně tak, že zajištění pohledávky se stane nedostatečným, zástavní věřitel má právo od dlužníka žádat, aby zajištění bez zbytečného odkladu přiměřeně doplnil.“ Z formulace tohoto ustanovení lze vyčíst, že na doplnění zajištění své pohledávky zástavní věřitel nárok nemá. Jako obrana v situaci, kdy dlužník jeho žádosti nevyhoví, slouží věta druhá citovaného odstavce. Nezajištěná část pohledávky se stane splatnou a zástavní věřitel se tak může úspěšně domáhat jejího zaplacení. Jde o předčasnou splatnost proti původnímu ujednání mezi stranami. I když však již ze zákona nastane splatnost nezajištěné části pohledávky, můžou zástavní věřitel s obligačním dlužníkem smluvit nové zajištění.

4.2.5 Slovenská právní úprava

Slovenští zákonodárci řeší povinnost zástavního věřitele zdržet se poškozujících činností obdobně. § 151i odst. 1 občianskeho zákonníku stanoví, že

¹⁰⁶ Holub, M. a kol.: op. cit. k pozn. 8, str. 411-412

¹⁰⁷ Holub, M. a kol.: op. cit. k pozn. 8, str. 412

Zást
pra
k pcc

zástavce může zástavu používat obvyklým způsobem; je však povinen zdržet se všeho, čím se kromě běžného opotřebování hodnota zástavy zmenšuje, pokud smlouva o zřízení zástavního práva neurčí jinak. Uvedené je v souladu se záměrem reformy umožnit zástavci používat zástavu. Předpokladem určité možnosti zmenšit hodnotu zástavy v rámci běžného opotřebování se pak sleduje znemožnění zmaření sledovaného záměru reformy zástavního práva. Daná výjimka je formulována přísněji než je tomu v české právní úpravě a může při aplikaci na provozování podniku zástavním dlužníkem činit potíže.

Slovenskému zákonu lze vytknout, že neposkytuje zástavnímu věřiteli žádnou obranu v situaci, kdy hodnota zástavy klesne. Je tak odkázán jen na žalobní podání vůči chování se zástavního dlužníka a z poklesu ceny tak případně vyvozovat jeho odpovědnost za vzniklou škodu, což se mi jeví, vzhledem k postavení zástavního dlužníka, který předměty svého vlastnictví poskytuje k zajištění cizí pohledávky na základě osobního vztahu k obligačnímu dlužníku a důvěře k jeho platební schopnosti, vůči jeho osobě nekorektní.

4.3 Zástavní právo jako absolutní věcné právo

4.3.1 Věcněprávní povaha zástavního práva v pozitivní právní úpravě

Zástavní právo má již tradičně věcněprávní povahu. To znamená, že lpí na věci, která je předmětem zástavního práva a trvá, i když nastane změna v osobě zástavního dlužníka. Občanský zákoník v § 164 odst. 1 pro daný účinek volí formulaci „zástavní právo působí vůči každému pozdějšímu vlastníku“ zastavené věci, souboru věcí atd. Přejed zástavního práva na nového vlastníka zástavy nastává automaticky *ex lege*, bez potřeby výskytu jiných právních skutečností.

Tato věcněprávní vlastnost zástavního práva je reflektována i procesněprávními předpisy, konkr. § 200za odst. 2 občanského soudního řádu, který stanoví, že pravomocné usnesení o nařízení prodeje zástavy je závazné pro každého, proti němuž působí podle zvláštních právních předpisů zástavní právo k této zástavě.

Někteří autoři zastávají názor, že v případě ustanovení § 164 odst. 1 občanského zákoníku jde o výslovné vyjádření vlastnosti zástavního práva v pozitivní právní normě, a to jako odpověď na některé právní názory, kterými byla tato vlastnost

zástavnímu právu odepírána.¹⁰⁸ V období od května 1990 do konce roku 1991 nebyla zástavnímu právu ani na základě ustanovení hospodářského zákoníku a ani dle navazující soudní praxe přiznána věcněprávní povaha.¹⁰⁹ Práva věcná ze své povahy, kterou jim právní teorie i nadále přisuzovala, a to bez ohledu na odlišnou dočasnou - jeden a půl roční - zákonnou úpravu, působí vůči všem dalším vlastníkům zastavěné věci, byla-li právním titulem vzniku zástavního práva smlouva. Protože se však názory teorie nemohou svými účinky rovnat pozitivněprávní úpravě, nemůže mít ani zástavní právo v praxi účinky věcného práva, nevyplývá-li to ze zákona. V zájmu právní jistoty je třeba, aby tato věcněprávní povaha ze zákona vyplývala.¹¹⁰

Zákonodárce se v § 164 odst. 1 občanského zákoníku při výčtu hodnot, vůči jejichž pozdějším vlastníkům zástavní právo působí, rozhodl pro jiné znění než je znění § 153 odst. 1 stejného zákona, kde je obsažen výčet hodnot způsobilých být předmětem zástavního práva. Z této formální odlišnosti ale nelze usuzovat, že by zástavní právo k vynechaným hodnotám nemělo věcněprávní charakter. Spojení „věc movitá nebo nemovitá, podnik nebo jiná věc hromadná“ je jednoduše nahrazeno pojmem „věc“. Jak je psáno výše, i když se podnik nemůže zcela jednoznačně subsumovat pod teoretickou definici pojmu věc, stanoví obchodní zákoník v § 5 odst. 2 výslovně, že na právní poměry podniku se použijí ustanovení o věcech v právním smyslu.

4.3.2 Absolutnost zástavního práva s ohledem na proměnlivost zástavy

Věcněprávní povaha zástavního práva k podniku doznává jistých zvláštností. Podnik je hromadnou věcí, která je v čase proměnlivá. Je tedy na denním pořádku, že některé z hodnot náležejících k podniku přestávají být jeho součástí a naopak nové hodnoty se jeho součástí stávají. Tuto vlastnost považuje anglická právní teorie za definiční znak zástavního práva k podniku. W.J.Gough uvádí, že rozdíl mezi plovoucím a fixním zajišťovacím právem netkví pouze v tom, že plovoucí zajišťovací právo se vztahuje ke všemu současnému i budoucímu majetku zástavního dlužníka, či ke specifikované kategorii takového majetku. Skutečným rozlišením je oprávnění ke

¹⁰⁸ např. Jehlička, O.-Škárová, M.-Švestka, J.-Vodička, A. a kol.: op. cit. k pozn. 23, str. 550

¹⁰⁹ Holub, M. a kol.: op. cit. k pozn. 8, str. 412

¹¹⁰ Holub, M. a kol.: op. cit. k pozn. 8, str. 413

zocizování zastaveného majetku v rámci běžného obchodního styku, které je v rámci plovoucího zajišťovacího práva uděleno zástavnímu dlužníku.¹¹¹

V případě přístupu nových hodnot se aplikuje ustanovení § 153 odst. 2 občanského zákoníku, které určuje, že se zástavní právo vztahuje i na příslušenství, přírůstky a neoddělené plody zástavy. To znamená, že cokoliv se nově stane částí podniku, bude zatíženo zástavním právem k podniku zřízeným původní zástavní smlouvou.

Z povahy věci pak plyne, že přestane-li být některá z věcí, pohledávek nebo majetkových hodnot součástí podniku, nebude se na ní nadále vztahovat zástavní právo, protože to zatěžuje primárně podnik jako celek. Jak se ale uvádí výše, je v praktických důsledcích zatížena i každá jednotlivá část podniku, která je způsobilá být sama o sobě předmětem zástavního práva. I když je toto zatížení závislé od trvání zástavního práva k podniku, je nepřímě účinné i vůči jeho částem. Mělo by teoreticky tedy mít i v tomto rámci absolutní účinky své věcněprávní povahy, což ale mít nemůže vzhledem k povaze podniku. Absolutnost neplatí vůči jednotlivým částem podniku, ale výhradně jen vůči podniku jako věci hromadné. I když tedy zástavní právo působí vůči každému pozdějšímu vlastníku zastaveného podniku, nepůsobí vůči žádnému pozdějšímu vlastníku hodnoty, jež byla zástavním právem zatížena v důsledku zastavení podniku a která právě přechodem či převodem na jiného vlastníka přestává být součástí zastaveného podniku.

4.3.3 Slovenská právní úprava

Slovenská právní úprava problematiku, již se zaobírá předchozí odstavec, řeší přímo v pozitivních právních normách a nenechává tak výklad na právní teorii. Absolutní účinek věcného práva je na Slovensku omezen ustanovením § 151h odst. 3 občianskeho zákonníka. To stanoví, že zástavní právo nepůsobí vůči nabyvateli zástavy, pokud zástavce převede zástavu v běžném obchodním styku v rámci výkonu předmětu podnikání. Komentář k danému ustanovení uvádí, že tohle omezení slouží tomu, aby nebylo ohroženo obchodování podnikatele anebo jistota nabyvatele, že nabývá věc nezatíženou zástavním právem. Jako příklad je uvedený zastavený podnik

¹¹¹ Gough, W.J.: *Company Charges*. 2. vydání. Butterworths, Londýn 1996, str. 16

v případě společnosti vyrábějící automobily, resp. převod vlastnictví k automobilu vyrobeném takovou společností v rámci výkonu předmětu podnikání.¹¹²

Slovenský občiansky zákonník omezuje tento atribut absolutnosti i v dalším aspektu. Při převodu anebo přechodu zástavy působí zástavní právo vůči nabyvateli zástavy, pokud smlouva o zřízení zástavního práva neurčuje, že zástavce může zástavu nebo její část převést bez zatížení zástavním právem (§ 151h odst. 1 zákona č. 40/1964 Z.z., občianskeho zákonníka, v znení neskorších predpisov). Tím tedy nechává prostor pro strany zástavní smlouvy smluvně omezit věcněprávní absolutnost zástavního práva.

Tentýž kodex navíc stanoví povinnost zástavce a nabyvatele zaregistrovat změnu v osobě zástavce do rejstříku zástavních práv anebo do zvláštního rejstříku, pokud se pro vznik zástavního práva vyžaduje registrace ve zvláštním rejstříku. Za škodu způsobenou porušením této povinnosti přitom odpovídají společně a nerozdílně (§ 151h odst. 5 zákona č. 40/1964 Z.z., občianskeho zákonníka, v znení neskorších predpisov).

4.3.4 Absolutnost zástavního práva s ohledem na změnu osoby osobního dlužníka

Co se týče změny subjektu, lze říci, že i když zástavní právo v rámci své akcesority sdílí osud zástavy, neplatí to ve stejné míře, pokud jde o změnu osoby dlužníka, za kterého poskytl zajištění někdo jiný hodnotou ze svého majetku. Poskytnutí takového zajištění bývá motivováno osobním vztahem zástavce a dlužníka, důvěrou v dlužníkovu spolehlivost ve věci platební morálky. Bylo by proti dobrým mravům, kdyby z takové přízně těžila osoba, k níž zástavce nemá takový vztah nebo potřebnou důvěru. Podle § 532 Občanského zákoníku se tak i pro setrvání uvedeného zajištění vyžaduje souhlas zástavce.¹¹³ Při postoupení pohledávky pak § 528 odst. 1 žádá, aby postoupitel o postoupení pohledávky podal zprávu osobě, která zajištění závazku poskytla.

I když tedy věcněprávní povaha zástavního práva vyvolává i u zástavního práva k podniku účinky přiznávající absolutním právům, musí být dbáno i na ochranu osoby zástavního dlužníka. Ten poskytnutím jim vlastněné věci pomáhá obligačnímu

¹¹² kolektiv: op. cit. k pozn. 66, str. 203

¹¹³ Jehlička, O.- Škárová, M.-Švestka, J.-Vodička, A. a kol.: op. cit. k pozn. 23, str. 550

dlužníku zajistit pohledávku zástavního věřitele vůči němu a tím samozřejmě i poskytuje pomoc při samotném splňování podmínek kladených zástavním věřitelem pro možnost vstoupit s obligačním dlužníkem do smluvního vztahu.

Zástavní
práva
k podniku

4.4 Právo na realizaci zástavního práva a práva a povinnosti při realizaci zástavního práva

Výkonu zástavního práva k podniku se bude věnovat následující část této práce. Pro úplnost výčtu práva a povinností stran zástavní smlouvy za trvání zástavního práva je ale nutné se již na tomto místě zmínit, že stane-li se pohledávka zástavního věřitele splatnou, má tento právo ji uspokojit zpeněžením zástavy zákonným způsobem. Tomuto právu pak odpovídá povinnost zástavního dlužníka výkon zástavního práva strpět a poskytnout zástavnímu věřiteli součinnost potřebnou pro tento výkon. Tuto povinnost má pochopitelně i případná třetí osoba, která s předmětem zástavního práva nakládá, např. která by podnik měla pronajatý.

5. Realizace zástavního práva k podniku

5.1 Obecně

Už samotná existence zástavy mívá vliv na to, aby se dlužník snažil pohledávku splnit podle smlouvy. Může se stát, že pohledávku nesplní buď vůbec anebo jen částečně. Okamžikem, kdy pohledávka měla být splněna a nebyla, nastupuje možnost výkonu zástavního práva. Při výkonu zástavního práva k podniku se plně projevuje uhrazovací funkce zástavního práva. Zástavní věřitel může započít s realizací zástavního práva k podniku zajišťujícím jeho pohledávku vůči dlužníku, pokud tato jeho pohledávka nebyla řádně a včas splněna. Totéž právo má podle ustanovení § 165 odst. 1 občanského zákoníku zástavní věřitel, jestliže pohledávka byla po své splatnosti splněna jen částečně anebo nebylo-li splněno příslušenství pohledávky.

Je zjevné, že se zástavní věřitel nemůže domáhat uspokojení pohledávky jiné, než zajištěné konkrétním zástavním právem, třebaže by byla za stejným dlužníkem. V souladu s § 165 odst. 2 občanského zákoníku platí, že pokud vázne na jednom podniku více zástavních práv, uspokojí se zajištěné pohledávky postupně v pořadí určeném podle doby vzniku jednotlivých zástavních práv. Zástavní věřitel přitom může sám volit, které zástavy budou zpeněženy, je-li jeho pohledávka zajištěna více zástavními právy, zástavní právo k podniku ze zákona nemá žádné zvláštní postavení. Toto právo volby zástavního věřitele lze hodnotit kladně.

Podle právní úpravy účinné od počátku roka 2001, která výslovně povoluje zastavení podniku, se však zástavní věřitel nemůže uspokojit ze zástavy sám, musí realizovat postup stanovený zákonem.¹¹⁴ Na rozdíl od slovenské právní úpravy tak u nás neexistuje možnost přímého výkonu zástavního práva zástavním věřitelem. Český právní řád rozlišuje jenom dva základní způsoby realizace zástavního práva. Bez pokusů se o soupis pozitiv této českým právním řádem neregulované možnosti výkonu zástavního práva zůstává otázkou, zda by možnost přímého výkonu neblaa vhodným doplněním stávajících alternativ realizace zástavního práva. Dlužník by již při sepisování zástavní smlouvy mohl zvažovat, zda by v případě nesplnění svého dluhu zástavní věřitel byl vhodným provozovatelem podniku. Zástavní právo je ale v první řadě zřizované k zajištění pohledávky a při jeho zřizování se primárně

¹¹⁴ Holub, M.- Fiala, J.- Bičovský, J.: *Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou a novou literaturou*. 9. vydání. LINDE, Praha 2002, str. 273

předpokládá včasné a úplné splnění dluhu odpovídajícího zajištěné pohledávce. Ještě možným důležitějším přínosem případného legislativního zavedení možnosti přímého výkonu ale zůstává posílená pozice zástavního věřitele, který bez zdlouhavého postupu a aktivním přístupem může naplnit své zájmy.

5.2 Uspokojení pohledávky u soudu

Existence zástavního práva k podniku, které zajišťuje pohledávku zástavního věřitele, tomuto nebrání, aby v případě prodlení dlužníka zvolil jiný způsob uspokojení své pohledávky než přes zpeněžení zástavy.¹¹⁵ Tomu odpovídá ustanovení § 165a odst. 3 občanského zákoníku, které stanoví, že právo zástavního věřitele domáhat se uspokojení pohledávky zajištěné zástavním právem u soudu po dlužníku není předchozími ustanoveními dotčeno. V literatuře je tento způsob uspokojení nazýván „klasický způsob vymáhání dlužné pohledávky soudním sporem a následujícím výkonem rozhodnutí“¹¹⁶. Nemá tedy povinnost uspokojit se ze zástavy, má na výběr, jestli se bude domáhat plnění po obligačním dlužníkovi, nebo se uspokojí ze zástavy. Jeho výběr bude v určitých případech limitován, zejména tehdy, nebude-li hodnota zástavy postačovat k uspokojení. Někdy bude důvodem upřednostnění jiných způsobů výkonu rozhodnutí snadnost a rychlost dosažení cíle.¹¹⁷

Po získání exekučního titulu může tedy věřitel vymáhat svoji pohledávku jakkoliv, není vázán na předmět zástavy. Pokud se však rozhodne pro uspokojení své pohledávky z předmětu zástavy, je na základě ustanovení § 338ze odst. 1 občanského soudního řádu zvýhodněn lepším pořadím při uspokojování své pohledávky v rozvrhu. Stejně tak je zvýhodněn tehdy, jestliže se uspokojení z předmětu zástavy domáhá ve vykonávacím řízení jiný dlužníkův věřitel, v čemž mu zástavní právo ve prospěch jiného nebrání. Nadto zde věřitel zástavním právem zajištěné pohledávky může uplatňovat svou pohledávku i bez exekučního titulu.¹¹⁸

¹¹⁵ Knappová, M.- Švestka, J. a kol.: op. cit. k pozn. 3, str. 402

¹¹⁶ Z přednášky Winterové, A., obsažené v publikaci: op. cit. k pozn. 2, str. 404

¹¹⁷ Knappová, M.- Švestka, J. a kol.: op. cit. k pozn. 3, str. 402

¹¹⁸ Z přednášky Winterové, A., obsažené v publikaci: op. cit. k pozn. 2, str. 404

5.3 Uspokojení pohledávky zpeněžením podniku ve veřejné dražbě

5.3.1 Obecně o nedobrovolné veřejné dražbě

Prvním ze dvou zákonem povolených způsobů výkonu zástavního práva je zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě. Jde o nucenou neboli nedobrovolnou veřejnou dražbu¹¹⁹. Dražební postup se řídí zákonem č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách.¹²⁰ Původní návrh zákona předložený vládou jako nástroj podpory rozvoje hypotečního financování bytové výstavby, vůbec nepočítal s tím, že předmětem nedobrovolné dražby by mohl být podnik. Ohledně dražby dobrovolné s podnikem počítá. Možnost vydražit podnik v nedobrovolné dražbě se do zákona dostal až na základě zásahu Senátu Parlamentu České republiky. V části o nedobrovolných dražbách však již dále nebyly provedeny žádné další změny, které by toto rozšíření vyžadovalo, a to ani odkazem na část o dražbách dobrovolných.¹²¹ Uvedený nedostatek, jak jinak, vyvolává problémy při aplikaci předmětných ustanovení ohledně tak specifického předmětu dražby, jakým je podnik.

5.3.2 Zahájení veřejné dražby

Dražba je prováděna na návrh dražebního věřitele, jímž je zástavní věřitel. Pohledávka, již se má dražba týkat, musí být přiznána vykonatelným soudním rozhodnutím, vykonatelným rozhodčím nálezem anebo doložena vykonatelným notářským zápisem. Tady se projevuje výhodnost sepsání smlouvy o zřízení zástavního práva k podniku ve formě notářského zápisu, obsahuje-li tato svolení k vykonatelnosti.¹²²

Z titulu zástavního práva k podniku lze navrhnout zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě jen ohledně podniku jako celku.

¹¹⁹ § 36 odst. 1 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů, zní: „Dražba nedobrovolná je dražba prováděná na návrh dražebního věřitele, jehož pohledávka je přiznána vykonatelným soudním rozhodnutím, vykonatelným rozhodčím nálezem 15) nebo doložena vykonatelným notářským zápisem, který obsahuje náležitosti stanovené zvláštním právním předpisem.“

¹²⁰ § 2 písm. a) zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů definuje dražbu jako veřejné jednání, jehož účelem je přechod vlastnického nebo jiného práva k předmětu dražby, při němž se licitátor obrací na předem neurčený okruh osob přítomných na předem určeném místě s výzvou k podávání nabídek a při němž na osobu, která za stanovených podmínek učiní nejvyšší nabídku, přejde přiklepem licitátora vlastnictví nebo jiné právo k předmětu dražby, nebo totéž veřejné jednání, které bylo licitátorem ukončeno z důvodu, že nebylo učiněno ani nejnižší podání.

¹²¹ Richter, T.: *Zástavní právo k podniku z pohledu teorie a praxe dluhového financování – 2 část Právní rozhledy*, 2004, č. 4, str. 136

¹²² viz komentář k pozn. 68

5.3.3 Ochrana stran zástavní smlouvy proti provádění veřejné dražby

Na postup zpeněžení zástavy veřejnou dražbou dopadá ustanovení § 166 občanského zákoníku. Poskytuje ochranu postiženému vlastníku věci nebo zástavnímu dlužníku.¹²³ Vyplyvá z něj, že ten, kdo tvrdí, že prodej zástavy ve veřejné dražbě není přípustný, může podat u soudu žalobu proti zástavnímu věřiteli a dražebníkovi na určení nepřípustnosti prodeje zástavy. Takto se musí učinit ve lhůtě jednoho měsíce ode dne doručení oznámení o veřejné dražbě, nejpozději ale 7 dní před zahájením veřejné dražby. Veřejnou dražbu pak lze vykonat až po uplynutí této lhůty, popř. po tom, co bude o žalobě podle předchozí věty pravomocně rozhodnuto.

Na druhé straně jsou však proti nedůvodným žalobám na určení tohoto typu chráněn i zástavní věřitel s dražebníkem. Můžou se domáhat náhrady škody, která by jim vznikla v důsledku oddálení realizace zástavního práva. Nacito k jejich prospěchu může sloužit i možnost soudu uložit osobě, která žalobu na nepřípustnost prodeje zástavy podala, povinnost složit do úschovy zálohu na náhradu škody.¹²⁴

Obranný prostředek mají strany zástavní smlouvy k dispozici i po skončení veřejné dražby. Zástavní věřitel, zástavní dlužník, zástavce, obligační dlužník a jiné osoby mohou navrhnout, aby soud z důvodů zákonem taxativně vymezených prohlásil dražbu za neplatnou. I na výkon tohoto práva je stanovena prekluzivní lhůta, konkrétně tři měsíce ode dne konání dražby.¹²⁵

5.3.4 Nabytí vlastnictví k podniku v dražbě

Důležitým pro účely dobrovolného dražení podniku je § 30 zákona o veřejných dražbách. Ten upravuje nabytí vlastnictví. Protože jsou např. cenné papíry a práva z duševního vlastnictví vyloučené z působnosti daného zákona a další hodnoty, které mohou být součástí podniku svou povahou taky nejsou způsobilé být samostatným předmětem veřejné dražby, je důležité zákonně upravit účinek udělení příklepu dražebníka na ně, pokud ovšem vydražitel uhradil cenu dosaženou vydražením.

Na vydražitele podle odst. 2 daného paragrafu tak přecházejí všechna práva a závazky včetně práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů, oprávnění užívat obchodní jméno spojené s podnikem, pokud to není v rozporu se zákonem nebo s právem třetí osoby, a práv z průmyslového a jiného duševního vlastnictví, která se

¹²³ Knappová, M.- Švestka, J. a kol.: op. cit. k pozn. 3, str. 404

¹²⁴ Holub, M.- Fiala, J.- Bičovský, J.: op. cit. k pozn. 114, str. 277

¹²⁵ Dvořák, T.: op. cit. k pozn. 30, str. 128

týkají podnikatelské činnosti vydraženého podniku, pokud to neodporuje povaze práv z průmyslového a jiného duševního vlastnictví nebo smlouvě o poskytnutí výkonu těchto práv.

5.3.5 Přechod závazků spojených s podnikem v dražbě

Dále je vzato v úvahu, že i když je podnik definován jako soubor kladných majetkových hodnot, vznikají v rámci podnikání i závazky, které na něm vážnou. V této situaci zákon ochraňuje vydražitele. Je zakotveno ručení navrhovatele za splnění závazků, které přešly s vlastnictvím podniku nebo jeho organizační složky na vydražitele. Do odst. 3 jsou promítnuty obavy z možného zneužívání dražeb k tunelování podniků.¹²⁶

Ustanovení o přechodu práva a povinností, resp. závazků spojených s podnikem, které bylo v podstatě přeneseno z obchodního zákoníku bylo z důvodu právní jistoty do zákona doplněno v pozdějším průběhu legislativního procesu. Odst. 2 je v podstatě kompilátem ustanovení § 477 a § 481 občanského zákoníku. Komplexní formulace obsažená v zákoně o veřejných dražbách je poměrně přesná a dikce obchodního zákoníku je naopak v porovnání s tím nekvalitní a zbytečně složitě formulovaná.¹²⁷ Netýká se však dražeb nedobrovolných. Vzhledem k obecnému pravidlu v české právní úpravě, že s podnikem přecházejí na nabyvatele i závazky s podnikem související půjde pravděpodobně o legislativní pochybení.¹²⁸

T. Richter jako odpůrce prosazování této zásady naopak uvádí, že „by se chtělo říct, že šlo nepochybně o legislativní záměr“. Dražbu dále označuje za nevhodný nástroj pro prodej aktiv, jako je podnik. Podle něho je dražbou možno dosáhnout efektivního určení ceny u aktiv, ohledně kterých neexistují na straně kupujících podstatnější informační problémy, podnik je ale podle něho přesně opačným druhem aktiva.¹²⁹

¹²⁶ Veselý, J.- Rakovský, A.- Mikšovský, P.- Šimková, R.: *Zákon o veřejných dražbách Komentář*. 1. vydání. C.H.Beck, Praha 2001, str. 204

¹²⁷ Veselý, J.- Rakovský, A.- Mikšovský, P.- Šimková, R.: op. cit. k pozn. 126, str. 203-204

¹²⁸ Baudyš, P.: op. cit. k pozn. 65, str. 294

¹²⁹ Richter, T.: op. cit. k pozn. 121, str. 136

5.3.6 Slovenská právní úprava

Podle slovenského občianskeho zákonníku je taky možné zpeněžit zastavený podnik ve veřejné dražbě, a to podle zákona č. 527/2002 Z.z., o dobrovolných dražbách. Jde tak o dražbu dobrovolnou. Její podstata spočívá v tom, že se uskutečňuje na návrh vlastníka předmětu dražby anebo osoby oprávněné podle zvláštního právního předpisu jednat jménem vlastníka, kterým je zástavní věřitel.¹³⁰

5.4 Uspokojení pohledávky zpeněžením podniku soudním prodejem

5.4.1 Obecně o soudním prodeji zástavy

Druhým způsobem výkonu zástavního práva je zpeněžení zástavy soudním prodejem. Tato varianta představuje zkrácený postup při realizaci zástavního práva.¹³¹ Výkon rozhodnutí slouží obecně k nucené realizace pravomocného rozhodnutí soudu nebo orgánu státní správy.¹³² Ještě před pár lety byla úprava výkonu rozhodnutí co do způsobu účinného postižení kritizována.¹³³ Tato kritika byla reflektována zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Zmiňovaný zákon s účinností od 1.1.2001 zavedl nový způsob výkonu rozhodnutí – prodej podniku povinného. Tento exekuční prostředek předešlé úpravy neznaly. V důvodové zprávě k dané novele se uvádí, že může být významným a účinným prostředkem vymáhání pohledávek a že může sloužit jako prostředek „výměny“ neúspěšných (zadlužených) majitelů podniku, aniž by tím byl vážněji narušen chod a snížena hodnota podniku samotného.

Ke vztahu výkonu rozhodnutí prodejem podniku a jiných druhů výkonu rozhodnutí zákon stanoví, že se nařízením výkonu rozhodnutí prodejem podniku odkládá provedení již nařízených výkonů rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitostí patřících k podniku a výkonů rozhodnutí příkázáním k podniku patřících jiných pohledávek než z účtu u peněžního ústavu. Oprávnění z těchto výkonů rozhodnutí se považují za věřitele účastnící se procesu výkonu rozhodnutí prodejem

¹³⁰ Lazar, J. a kol.: op. cit. k pozn. 95, str. 520

¹³¹ Jehlička, O.- Škárková, M.-Švestka, J.-Vodička, A. a kol.: op. cit. k pozn. 23, str. 554

¹³² Grossová, M.: *Exekuce v současné právní praxi*. 2. vydání. LINDE, Praha 1997, str. 14

¹³³ Tripes, A.: op. cit. k pozn. 38, str. 495

podniku, aniž by bylo potřebné pohledávku přihlásit; to platí i tehdy, jestliže vymáhaná pohledávka nepatří k podniku.¹³⁴

5.4.2 Řízení o soudním prodeji zástavy

Exekuci nutně předchází řízení o soudním prodeji zástavy. Řízení o soudním prodeji zástavy je upraveno v ustanoveních § 200y, § 200z, § 200za zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Při výkonu zástavního práva se dle § 338zr odst. 1 občanského soudního řádu užijí ustanovení o výkonu rozhodnutí prodejem podniku, nestanoví-li zákon jinak. Výkon rozhodnutí, které je výsledkem řízení o soudním prodeji zástavy se pak dále řídí ustanovením § 338a občanského soudního řádu. Pro realizaci zástavního práva k podniku se tedy použije právě vzpomínaný relativně nový právní prostředek nucené realizace rozhodnutí. Obdobného obsahu je i ustanovení § 258 odst. 3 občanského soudního řádu.¹³⁵

Řízení o soudním prodeji podniku jako předmětu zástavního práva je zahájeno tzv. zástavní žalobou¹³⁶ proti zástavnímu dlužníku, kterou se zástavní věřitel domáhá nařízení soudního prodeje zástavy. Žalobce musí dokazovat pouze tři skutečnosti, jimiž jsou existence zajištěné pohledávky, existence zástavního práva a osoba zástavního dlužníka. Zvláštností procesu je mimo jiné tedy i fakt, že se tak žalovaný nemůže účinně bránit námitkou promlčení zajištěné pohledávky.¹³⁷ Jde o důsledek ustanovení § 170 odst. 2, které stanoví, že promlčením zajištěné pohledávky zástavní právo nezaniká. Zástavní právo k podniku tak poskytuje zástavnímu věřiteli v době, kdy je již jeho zajištěná pohledávka promlčena, silné postavení. Bez zajištění by totiž pro neúspěch vymáhání jeho pohledávky za dlužníkem postačovalo právě vznesení námítky promlčení.

Zvláštností procesu je i fakt, že se v něm rozhoduje formou usnesení a k vykonatelnosti usnesení dochází již dnem jeho právní moci. Ve věci může být

¹³⁴ § 338zn odst. 1 a 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů; odst. 3 dále stanoví: „Nebyla-li pohledávka věřitelů uvedených v odstavcích 1 a 2 uspokojena při rozvrhu rozdělované podstaty, pokračuje soud po skončení výkonu rozhodnutí prodejem podniku v řízení; v případě, že podnik byl prodán v dražbě a že jde o pohledávku patřící k podniku, nastupuje do řízení na místo povinného vydražitel.“

¹³⁵ § 258 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, zní: „Výkon rozhodnutí prodejem zástavy lze pro zajištěnou pohledávku provést prodejem zastavených movitých a nemovitých věcí, věcí hromadných, souborů věcí a bytů nebo nebytových prostorů ve vlastnictví podle zvláštního zákona, příkázáním zastavené peněžité pohledávky a postižením zastavených jiných majetkových práv.“

¹³⁶ Pelikánová, I.: op. cit. k pozn. 43, str. 403; dále i Jehlička, O.-Škárová, M.-Švestka, J.-Vodička, A. a kol.: op. cit. k pozn. 23, str. 554

¹³⁷ Jehlička, O.-Škárová, M.-Švestka, J.-Vodička, A. a kol.: op. cit. k pozn. 23, str. 554

rozhodnuto bez nařízení jednání, a to zpravidla tehdy, jsou-li požadované skutečnosti doloženy listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány nebo veřejnými listinami notáře.¹³⁸ Nutnost sepsat smlouvu o zřízení zástavního práva k podniku ve formě notářského zápisu tady opět vystupuje jako výhoda.

5.4.3 Obecně o výkonu rozhodnutí prodejem zástavy

Vlastní výkon rozhodnutí se, jak bylo výše uvedeno, následně řídí opět občanským soudním řádem. Jakmile usnesení vzešlé zřízení o soudním prodeji zástavy nabude vykonatelnosti, resp. právní moci¹³⁹, může zástavní věřitel podat návrh na nařízení výkonu rozhodnutí prodejem zástavy. Způsob provedení exekuce závisí na druhu zástavy. Prodej zastaveného podniku bude vykonán na základě ustanovení § 338zr a ustanovení §§ 338f – 338zo občanského soudního řádu. Zvláštním aspektům procesu ohledně výkonu usnesení soudu z řízení o soudním prodeji zástavy ve vztahu k jednotlivým složkám podniku se bude blíže věnovat další, VI. část této práce.

Český právní řád umožňuje alternativní postup pro tuto část tohoto typu realizace zástavního práva. Je jím aplikace zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Občanský soudní řád neobsahuje pro účely řízení o výkon rozhodnutí definici podniku. V poznámce pod čarou č. 93, která se vztahuje k § 338f odst. 1 občanského soudního řádu, se odkazuje na ustanovení § 5 obchodního zákoníku.

Pro podnikatele představuje podnik soubor, který by měl být postižitelný jako celek. Není ovšem vyloučeno, aby výkonem rozhodnutí byly postiženy jednotlivé věci, pohledávky nebo jiné hodnoty, které jsou součástí tohoto souboru. Postižení určité vymezené části se ovšem liší od postižení celku, kdy je třeba komplexního přístupu.¹⁴⁰

Ani při tomto způsobu výkonu rozhodnutí nejsou postihovány jednotlivé movité či nemovité věci, jako je tomu při výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí nebo při výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky. Při takovém způsobu výkonu rozhodnutí figuruje podnikatel, jemuž patří složky předmětného podniku, jako povinný. Jde o postižení podniku jako celku, tedy jeho hmotných i nehmotných složek

¹³⁸ Holub, M.- Fiala, J.- Bičovský, J.: op. cit. k pozn. 114, str. 276

¹³⁹ § 200za zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, zní: „Usnesení o nařízení prodeji zástavy je vykonatelné dnem, kterým nabylo právní moci.“

¹⁴⁰ Winterová, A. a kol.: *Civilní právo procesní*. 2. vydání. LINDE, Praha 2002, str. 558

majících majetkovou povahu, co tvoří obchodní majetek.¹⁴¹ Na jedné straně se dopředu neví, zda v době příklepu bude ta která část podniku ještě k podniku patřit a na straně druhé, a to hlavně, by celá právní úprava zástavního práva k podniku ztratila smysl. Zásadně totiž s podnikem na nabyvatele přecházejí i závazky s podnikem související. Prodejem zastaveného podniku totiž lze k uspokojení pohledávky dosáhnout přibližně takového výtěžku, jakou hodnotu má souhrn aktiv a pasiv podniku. P. Baudyš se ptá, kdo by za takových podmínek navrhoval exekuční prodej podniku, pokud by mohl navrhnout namísto toho prodej těch jednotlivostí patřících k podniku, které tvoří aktiva podniku?¹⁴²

Na rozdíl od jiných způsobů výkonu rozhodnutí tu vydražitel zásadně vstupuje do pohledávek povinného podnikatele týkajících se jeho podnikatelské činnosti v rámci podniku, tak i do jeho závazků vůči třetím osobám, které nebyly při výkonu rozhodnutí uspokojeny. Jde o jeden z aspektů, ve kterém se provádění exekuce prodejem podniku liší od jiných exekučních prostředků.

Pro nový způsob výkonu rozhodnutí prodejem podniku je charakteristická jeho fázovitost. Po zjištění přípustnosti a ustanovení správce podniku se určuje cena podniku a po jejím určení následuje dražba a rozvrh.¹⁴³

5.4.4 Nařízení výkonu

Pro nařízení prodeje podniku se použijí ustanovení o řízení o soudním prodeji zástavy. Vzhledem k tomu, že ohledně výkonu rozhodnutí prodejem podniku nemůže probíhat více řízení, považuje se každý další žalobní návrh na prodej podniku za přistoupení k řízení, pokud ho podal další oprávněný z usnesení o nařízení prodeje zástavy. Jde o výjimku z překážky litispendence¹⁴⁴.

Podnik je provozován i po nařízení exekuce, je tedy věcí proměnlivou i v jejím průběhu. Dle § 154 odst. 1 platí, že pro rozhodnutí je rozhodující skutkový stav v době jeho vyhlášení. Skutkový stav, který je podkladem pro rozhodnutí, se může v průběhu řízení měnit, soud však zásadně vychází ze stavu, jaký je v době vyhlášení rozhodnutí. Pro vydání nařízení výkonu rozhodnutí je však podle ustanovení § 33 8g odst. 1 občanského soudního řádu rozhodující stav v době podání návrhu. Ratio legis

¹⁴¹ Tripes, A.: op. cit. k pozn. 35, str. 495

¹⁴² Baudyš, P.: op. cit. k pozn. 65, str. 294

¹⁴³ Winterová, A. a kol.: op. cit. k pozn. 140, str. 559

¹⁴⁴ tj. překážka již probíhajícího řízení v téže věci, *lis pendens* znamená spočívající spor, viz Winterová, A. a kol.: op. cit. k pozn. 140, str. 230-231

této úpravy je podle autorů komentáře v tom, že jen podle stavu, jaký tu je v době zahájení, je schopen oprávněný označit podnik a doložit jeho vlastnictví povinným. Změny vlastnictví podniku, k nimž by došlo po podání návrhu, na situaci přitom nic nemění, novému vlastníku by ale byla k dispozici excindační žaloba podle ustanovení § 267 odst. 1 občanského soudního řádu.¹⁴⁵ I tímto se tento druh exekuce liší od druhů jiných.

Samotné nařízení výkonu rozhodnutí se už však dále ze zákona vztahuje na všechny součásti podniku. Podle odst. 2 posledně citovaného ustanovení se nařízení výkonu rozhodnutí vztahuje na věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které slouží k provozování podniku nebo vzhledem ke své povaze mají tomuto účelu soužit, a to podle stavu, jaký tu je v době příklepu. Nařízení výkonu se tak bude vztahovat na skutkový stav v době příklepu, tedy k okamžiku přechodu vlastnického práva k podniku a zjevně ne na ty majetkové hodnoty, které k podniku kdysi patřily, ale v okamžiku udělení příklepu, resp. vydání usnesení o příklepu, k podniku již nepatří.¹⁴⁶

5.4.5 Správce podniku

Správce je dalším specifickým výkonem rozhodnutí prodejem podniku. Jde o výhodu výkonu rozhodnutí prodejem podniku ve srovnání s výkonem rozhodnutí zpeněžením zástavy ve veřejné dražbě. Správce je ustanovován současně s nařízením výkonu rozhodnutí. Jeho činnost má obdobné rysy jako činnost správce konkursní podstaty, i když jejich postavení, úkoly a funkce je od sebe odlišují. Tento je i přesto soudem vybírán z osob zapsaných v seznamu správců konkursní podstaty, výjimečně ovšem může soud ustanovit i jinou osobu s potřebnou kvalifikací, pokud ta s ustanovením souhlasí.¹⁴⁷ Jako určitý deficit lze vnímat to, že zástavní věřitel nemá na výběr osoby správce podniku žádný vliv. Může sice v návrhu na nařízení soudního prodeje zástavy konkrétní osobu navrhnout, ale soud není tímto návrhem nikterak vázán.¹⁴⁸ Osoby zapisované do seznamu správců konkursní podstaty se sice vyžaduje

¹⁴⁵ Winterová, A.: *Občanský soudní řád, s vysvětlivkami a judikaturou*. 2. vydání. LINDE, Praha 2005, str. 908

¹⁴⁶ Podle ustanovení § 338z odst. 2 zákona č. 99/1963, občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, přechází vydražený podnik do majetku vydražitele, nabylo-li usnesení o příklepu právní moci a zaplatil-li vydražitel nejvyšší podání, a to ke dni vydání usnesení o příklepu. K témuž dni se vydražitel stává vlastníkem věci a vstupuje do práv a závazků patřících k podniku.

¹⁴⁷ Winterová, A.: op. cit. k pozn. 140, str. 560

¹⁴⁸ Richter, T.: op. cit. k pozn. 121, str. 132; Autor dále vyjadřuje názor, že soud jmenuje správce z osob zapsaných do seznamu správců konkursní podstaty, je zástavnímu věřiteli jen malou útěchou, naopak, u

splnění různých kvalifikačních kritérií, které by do jisté míry měly sloužit jako záruka profesionality, podniky jsou ovšem nejrůznějšího charakteru a složitosti struktury a v určitých situacích může mít jednání nezkušeného správce pro hodnotu podniku i jistotu zájmů zástavního věřitele negativní vliv.

Správce podniku je zvláštním procesním subjektem, není účastníkem řízení.¹⁴⁹ Je povinen vykonávat svou funkci s odbornou péčí a odpovídá za škodu, kterou způsobil zaviněným porušením svých povinností. Nenahrazuje vedení podniku. Paralelně s jeho činností působí i statutární orgány, které podnik řídí, je však omezena jejich dispoziční volnost vázáním nakládání majetku na souhlas správce podniku.

Není možné, aby se v době od nařízení výkonu rozhodnutí do jeho prodeje v dražbě provoz podniku zastavil jen proto, že byl nařízen výkon rozhodnutí. Na druhé straně však může dojít ke snížení jeho hodnoty nebo k nějakému jednání se záměrem poškodit věřitele nebo vydražitele podniku. K zamezení těchto, jakož i dalších možných nežádoucích jednání má správce podniku velmi důležité postavení.¹⁵⁰

Ustanovení § 338m odst. 1 občanského soudního řádu povazuje správce podniku, aby zjistil na základě údajů v účetní evidenci o podniku, jaké věci, práva a jiné majetkové hodnoty a jaké závazky slouží k provozování podniku nebo vzhledem ke své povaze mají tomuto účelu sloužit a podal soudu zprávu o ceně podniku.

Podnik je z hlediska ocenění velmi komplikované aktivum. Problematickým se ale na tomto místě spíše jeví být zásadní informační deficit dražitelů, resp. zájemců o dražení, ohledně hodnoty podniku.¹⁵¹ Správce podniku nemá povinnost ani oprávnění poskytnout jim informace o podniku a umožnit jim provedení vlastního ocenění podniku. T. Richter přirovnává rozsah zprávy o ceně podniku, kterou vyhotovuje správce podniku k rozsahu informací poskytovaných v prospektu při prodeji akcií podnikatele, společnosti a označuje je za nesrovnatelný.

Výkon rozhodnutí má podle A. Tripse smysl jenom „tam, kde provedená zjištění o majetkové situaci povinného nasvědčují tomu, že majetek povinného umožní uspokojení oprávněného a dalších věřitelů a ještě zůstane část majetku, která umožní pokračování činnosti podniku s novým podnikatelem“¹⁵². Podle ustanovení § 338n odst. 6 občanského soudního řádu, zjistí-li soud, že cena věcí, práv a jiných

vědomí absence regulace této profese a u vědomí publikovaných excesů v řadě konkursních řízení to může být pro hodnotu zastaveného podniku spíše pohromou.

¹⁴⁹ Tripes, A.: op. cit. k pozn. 35, str. 505

¹⁵⁰ Tripes, A.: op. cit. k pozn. 35, str. 503

¹⁵¹ Richter, T.: op. cit. k pozn. 121, str. 132

¹⁵² Tripes, A.: op. cit. k pozn. 35, str. 510-511

majetkových hodnot patřících k podniku nepřesahuje výši splatných peněžitých závazků patřících k podniku, pohledávek oprávněného a těch, kdo do řízení přistoupili jako další oprávnění, které nepatří k podniku, a předpokládané náklady prodeje, odměnu správce a náhradu jeho hotových výdajů, anebo že ji přesahuje jen nepatrně, výkon rozhodnutí zastaví. Tehdy nezůstává zástavnímu věřiteli nic jiného než se uchýlit ke „klasickému způsobu vymáhání dlužné pohledávky“, kterým je soudní spor a následující výkon rozhodnutí. Zmíním jenom, že v takovém případě již již dlužník může uspět s námitkou promlčení.

5.4.6 Soudní dražba

Nezastaví-li soud výkon rozhodnutí z důvodu předlužení podniku, vydá usnesení o ceně podniku a když toto usnesení nabude právní moci, nařídí dražbu. Dražba podniku je jediným způsobem jeho soudního exekučního prodeje.¹⁵³ Na rozdíl od realizace zástavního práva veřejnou dražbou jde o dražbu soudní, ne dražbu, kterou provádí dražebník oprávněný k tomu na základě zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách.

Dražba podniku se začíná usnesením, které se označuje jako dražební vyhláška. Účastníci řízení a osoby, které mají k podniku nebo jeho součástí předkupní právo, mohou podat odvolání proti dražební vyhlášce. Před dražebním jednáním lze podat i incidenční žalobu na vyloučení podniku z výkonu rozhodnutí. V tom případě soud jednání odročí až do rozhodnutí o této žalobě.

Příklep se uděluje tomu dražiteli, který učinil nejvyšší podání. Tato osoba ovšem musí splňovat zákonem stanovené podmínky. Vydražitel přejímá podnik od správce podniku den po vydání usnesení o příklepu. Vlastnictví k němu však nabývá až zaplacením nejvyššího podání. Po nabytí vlastnictví k podniku vydražitelem je správce podniku povinen podat zprávu o výkonu své činnosti. Po schválení této zprávy soudem je správce zproštěn své funkce.

Soud dále nařizuje rozvrhové jednání. Rozvrh výtěžku je poslední fází exekuce. Každá z věřitelů, který je přítomen jednání, je povinen vyčíslit svou pohledávku a její příslušenství ke dni rozvrhového jednání a uvést, do jaké skupiny patří, jakož i skutečnosti významné pro její pořadí. Každý z účastníků rozvrhu může popřít vyčíslené pohledávky co do jejich pravosti, výše, zařazení do skupiny a pořadí. Zákon

¹⁵³ Winterová, A.: op. cit. k pozn. 140, str. 562

v ustanovení § 338zd odst. 2 občanského soudního řádu výslovně stanoví, že pohledávku vydražitele popřít nelze. Podle ustanovení § 338zf občanského soudního řádu jde o pohledávku za podstatou, výše které činí rozdíl mezi výši rozdělované podstaty a její přerozdělené části.

5.4.7 Priorita zástavního práva ve srovnání s pohledávkami zajištěnými jinak než zástavním právem

Podle výsledku rozvrhového jednání se pohledávky uspokojují postupně podle jejich zařazení do skupin, které stanoví § 338ze občanského soudního řádu, písm. a) až g). Ze sedmi skupin je pohledávka zajištěná zástavním právem ve skupině čtvrté, přičemž přednost před ní mají pohledávky nákladů prodeje vzniklých státu v souvislosti s prováděním dražby, pohledávky odměny správce a jeho hotových výdajů, pohledávky vydražitele a pohledávky zajištěné zadržovacím právem.

Důležitého obsahu je odst. 3 § 338ze občanského soudního řádu, který stanoví, že se pohledávky zajištěné zástavním právem, postoupením pohledávky nebo převodem práva při rozvrhu považují za splatné. To se netýká zástavního věřitele, který zpeněžení zástavy soudním prodejem navrhl, protože samotná žaloba, kterou se iniciuje řízení o soudním prodeji zástavy, předpokládá, že jí podal zástavní věřitel po tom, co jeho pohledávka vůči obligačnímu dlužníku nebyla řádně a včas splacena.

5.4.8 Priorita zajištěných pohledávek před pohledávkami nezajištěnými

Výkon rozhodnutí prodejem podniku může být zahájen i na podnět jiného věřitele. Může ale dojít ke zpochybnění priority zástavního práva ve vztahu zástavního věřitele, který zpeněžení zástavy soudním prodejem nenavrhl, a věřitelů nezajištěných. Zákon nezakládá podmínky zajištěnosti pohledávky, kterou má věřitel za dlužníkem. Pohledávka zajištěná zástavním právem patří do stejné skupiny jako v případě pohledávky oprávněného nebo toho, kdo do řízení přistoupil jako další oprávněný. Vzniká tak otázka priority zástavního práva k podniku ve vztahu k nezajištěným věřitelům, vedoucím exekuci na majetek patřící k podniku či na podnik jako takový. Podle T. Ríchtra je jediným účelem zástavního práva zajistit zástavnímu věřiteli právo k uspokojení ze specifického majetku dlužníka. Usuzuje, že zákon tento princip nerespektuje. Právní úprava prezentovaná stávajícím zněním občanského soudního řádu tak podle něho nutí zástavního věřitele, aby v zájmu ochrany svého postavení

akceleroval své pohledávky a zahájil zpeněžování zástavy co nejdříve, jakmile se objeví první náznaky platebních obtíží na straně zástavního dlužníka.¹⁵⁴

Ve srovnání se slovenskou právní úpravou zásadu, jejíž nedodržení je kritizované v předchozím odstavci, občiansky zákonník v § 151h odst. 6 respektuje, když stanoví, že řízení o výkon rozhodnutí anebo exekuční konání na zástavu je možné vést jen tehdy, když oprávněným je zástavní věřitel anebo pokud zástavní věřitel s výkonem rozhodnutí anebo s exekucí souhlasí. T. Richter chválí i koncepčně obdobnou a srozumitelnou úpravu obsaženou v § 151ma pro případ, že na jedné zástavě vázne více zástavních práv.¹⁵⁵ Zde má nad procesem zpeněžení zástavy kontrolu seniorní zajištěný věřitel.

5.4.9 Priorita zástavního práva k podniku před zástavním právem k jeho součástí

Nedokonalost právní úpravy lze vytykat také z toho hlediska, že se pohledávky i jiných zástavních věřitelů, třebaže se jejich právo vztahuje jenom na některou součást podniku, dostanou do skupiny pohledávek, ve které je zařazena pohledávka zástavního věřitele zajištěna zřízením zástavního práva k podniku. Úplné uspokojení jeho pohledávky tak může být ohroženo. Při zkoumání priority zástavního práva k podniku se tak dostáváme k jeho konfliktu se zástavním právem k jeho části. Zákon nestanoví v žádném ze svých ustanovení, že by zástavní právo k podniku jako celku mělo mít prioritu před zástavními právy k části podniku nebo k jednotlivostem, které náleží do podniku. Mluví se přitom o zájmu zabránit tomu, aby zástavní věřitel zpeněžil zástavu, která je klíčová pro další provozování podniku dlužníka v době, kdy ještě není zřejmé, zda podnik dlužníka nemá z pohledu věřitelů jako skupiny vyšší cenu v celku než po částech.¹⁵⁶ Zdá se tedy, že dílčí zástavní právo k určité věci nebo majetkové hodnotě patřící k podniku, otevírá věřiteli při rozvrhu stejnou možnost a stejné postavení, jako má věřitel pohledávky zajištěné zástavním právem k celému podniku. Bez ohledu na rozsah zástavního práva se uspokojí podle pořadí jimi přihlášených pohledávek. I A. Winterová vyjadřuje na tomhle místě pochybnost, zda se tím hodnota zástavního práva k podniku nesnižuje. Pro srovnání poukazuje na úpravu postavení tzv. oddělených

¹⁵⁴ Richter, T.: op. cit. k pozn. 22, str. 94

¹⁵⁵ Richter, T.: op. cit. k pozn. 22, str. 94

¹⁵⁶ Richter, T.: op. cit. k pozn. 121, str. 94, zmiňuje se dále, že právě tento zájem je hlavním důvodem, proč řada insolvenčních právních úprav zavádí na určitou dobu po zahájení insolvenčního řízení moratorium na uspokojení zástavních věřitelů ze zástav

věřitelů v konkurzu obsaženou v ustanovení § 28 zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.¹⁵⁷

5.4.10 Priorita dřívějších pohledávek před pohledávkami pozdějšími

Ustanovení § 338ze odst. 2 občanského soudního řádu stanoví, že nelze-li plně uspokojit pohledávky patřící do téže skupiny, uspokojí se podle pořadí, pohledávky patřící do téže skupiny, které mají stejné pořadí, se uspokojí poměrně. Odst. 5 stejného paragrafu dále určuje, že pro pořadí u pohledávek zajištěných zástavním právem je rozhodující den vzniku těchto práv. V tomto momentu se ukazuje důležitost posouzení momentu vzniku zástavního práva k podniku. Opět se vyhovujícím jeví výklad, kdy i přes nutnost zápisu zástavního práva k majetkovým hodnotám se zvláštním režimem a posuzování vzniku zástavního práva k těmto jednotlivostem přes datum takového zápisu je za moment vzniku zástavního práva k podniku jako celku považován moment jeho zápisu do Rejstříku zástav.

5.4.11 Pasivní postavení zástavního věřitele při výkonu rozhodnutí

Celkově je postavení zástavního věřitele v procesu výkonu rozhodnutí soudním prodejem podniku nutno vnímat kriticky. Je mu přiřčeno pasivní postavení. Prof. A. Winterová mluví přitom ohledně procesní ochrany věřitele zajištěné pohledávky o dvou cílech. Jednak aby byl věřitel ochráněn proti neplnícímu dlužníkovi a aby bylo zajištěné plnění vymoženo od dlužníka nebo třetí osoby. Jako druhý cíl stanoví to, aby byl věřitel zajištěné pohledávky podle možnosti též ochráněn proti jiným věřitelům téhož dlužníka podle principů spravedlnosti a rovného zacházení, aby jej jiný věřitel nemohl se svými nároky neodůvodněně předběhnout.¹⁵⁸ Zástavní věřitel je ale podle českých procesních právních předpisů oprávněn akorát přihlásit svou pohledávku a čekat, do jaké míry bude tato v rozvrhovém jednání uspokojena. Nemůže se spoléhat na relevanci druhu svého zajištění. Při zkoumání ustanovení § 338zb odst. 2¹⁵⁹ ve spojení s § 338s¹⁶⁰ občanského soudního řádu lze dospět k závěru, že zástavní věřitel

¹⁵⁷ Z přednášky Winterové, A., obsažené v publikaci: op. cit. k pozn. 2, str. 407

¹⁵⁸ Z přednášky Winterové, A., obsažené v publikaci: op. cit. k pozn. 2, str. 399

¹⁵⁹ § 338zb odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, zní: „K jednání soud předvolá účastníky rozvrhu, kterými jsou oprávněný, ti, kdo do řízení přistoupili jako další oprávnění, povinný, správce, vydražitel, osoby, které podaly přihlášku, ledaže by jejich přihláška byla odmítnuta (§ 338s odst. 3), a osoby uvedené v § 338zn odst. 1.)

¹⁶⁰ § 338s odst. 1 a odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, zní: „Věřitel, který má proti povinnému pohledávku přiznanou rozhodnutím smírem nebo jiným titulem uvedeným v § 274 (vymahatelnou pohledávku) anebo pohledávku zajištěnou zástavním

se o zahájení a průběhu výkonu rozhodnutí nemusí vůbec dovědět. Zarážejícím je přitom fakt, že zástavní právo k podniku je registrováno v Rejstříku zástav.

Zástavní
právo
k podniku

5.4.12 Ukončení řízení, v němž je zpeněžován podnik soudním prodejem

Výkon rozhodnutí prodejem zástavy může být zastaven. Zastavením výkonu rozhodnutí exekuční řízení končí, aniž v jeho rámci došlo k nucenému splnění povinnosti, o jejíž vymožení šlo. Kromě důvodů uvedených v § 268 odst. 1 občanského soudního řádu k němu dochází také proto, že zástavní právo zaniklo.¹⁶¹ Zastavení výkonu rozhodnutí prodejem podniku se řídí ustanovením § 338zo občanského soudního řádu.

V závěre procesu uspokojování pohledávky soudním prodejem zastaveného podniku soud v rozvrhovém usnesení přiznává pohledávky jejich věřitelům. Přiznané částky jim vyplatí po právní moci tohoto usnesení.

5.5 Přímý způsob výkonu zástavního práva

5.5.1 Absence v české právní úpravě

Podle českého právního řádu není zástavní věřitel k přímé realizaci zástavního práva oprávněn ani na základě zákona a platně ani na základě smlouvy. V § 2 odst. 3 občanského zákoníku je sice stanoveno, že si účastníci občanskoprávních vztahů mohou vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou odchylně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit. Zastávám zde ale názor A. Rozehnal, který tvrdí, že z tohoto ustanovení plyne, že se smluvní svoboda vztahuje pouze na úpravu závazkových právních vztahů a ne na úpravu věcných práv, kterým je i právo zástavní.¹⁶²

právem, zadržovacím právem, postoupením pohledávky nebo převodem práva, která patří k podniku, může ji u soudu přihlásit nejpozději do 5 dnů přede dnem dražebního jednání. Oprávněný nebo ten, kdo do řízení přistoupil jako další oprávněný, mohou své pohledávky přihlásit, jen jestliže jim byly přiznány rozhodnutím, smírem nebo jiným titulem uvedeným v § 274 po právní moci usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí.“ a „Opožděné přihlášky a přihlášky pohledávek, které nepatří k podniku, soud usnesením odmítne; proti tomuto usnesení není odvolání přípustné.“; § 338zr odst. 2 ale dále stanoví, že se při výkonu rozhodnutí prodejem zastaveného podniku nepoužije ustanovení §338s, ledaže by věřitel přihlásil pohledávku zajištěnou prodávanou zástavou.“

¹⁶¹ Hlavsa, P.: *Občanský soudní řád. Úplné znění s výkladem novely zák. č. 30/2000 a dalších novel z roku 2000*. 3. vydání. LINDE, Praha 2001, str. 339

¹⁶² Rozehnal, A.: op. cit. k pozn. 19, str. 116

5.5.2 Slovenská právní úprava

Slovenská právní úprava zná kromě veřejné dražby a soudního prodeje zástavy i přímý výkon zástavního práva zástavním věřitelem. Zástavní věřitel je zákonným ustanovením § 151m odst. 6 zákona č. 40/1964 Z.z., občianskeho zákonníka, v znení neskorších predpisov, zplnomocněn k prodeji zástavy. To znamená, že zástavní věřitel jakožto nevlastník má oprávnění udělené zákonem, aby věc prodal, s tím, že nabyvatel nabyvá plnohodnotné vlastnické právo k této věci tak, jako kdyby ji nabyl od vlastníka.¹⁶³ V zásadě se přímý výkon zástavního práva uskutečňuje prodejem zástavy. Přitom je ale povoleno, aby zástavní věřitel se zástavcem po splatnosti pohledávky uzavřeli dohodu, dle které může být zajištěná pohledávka zástavního věřitele uspokojena ponecháním si zástavy zástavním věřitelem.

Jiné alternativní uspokojení, které výslovně upravuje slovenský občiansky zákonník, může nastat v případě pojistné události, je-li podnik jako předmět zástavního práva pojištěn. Pojištění zástavy přitom ale není obligatorní záležitostí. V případě, že je zástava pojištěna a nejpozději do výplaty plnění z pojistní smlouvy zástavce písemně oznámí anebo zástavní věřitel prokáže pojistiteli vznik zástavního práva, poskytne pojistitel plnění zástavnímu věřiteli. Stane-li se pak zajištěná pohledávka splatnou, je zástavní věřitel oprávněn uspokojit se z tohoto peněžitého plnění, pokud ovšem zástavní smlouva neurčuje jinak.¹⁶⁴

5.6 Vztah zástavního práva k podniku a exekuce na jeho jednotlivé složky

Fakt, že na podniku vázne zástavní právo, se nijakým způsobem nedotýká oprávnění jiných věřitelů zástavního dlužníka domáhat se uspokojení svých pohledávek vedením výkonu rozhodnutí na konkrétní složky podniku. Na tomto místě lze zmínit vše to, co bylo vyřčeno ohledně vztahu zajištěných a nezajištěných věřitelů a ohledně vztahu zástavních věřitelů, jejichž právo se vztahuje k celému podniku a těch, kteří jsou oprávněny jen dílčím způsobem, jen k některé složce podniku. Hodnota podniku jakožto zástavy se vedením exekuce na jeho součásti nepochybně zmenšuje. Opět budu citovat T. Richtra, který kriticky dodává, že jediným způsobem, jakým může zástavní věřitel chránit celistvost a tedy hodnotu své zástavy je akcelarovat své

¹⁶³ Lazar, J. a kol.: op. cit. k pozn. 95, str. 514

¹⁶⁴ Lazar, J. a kol.: op. cit. k pozn. 95, str. 515

pohledávky a zahájit zpeněžení zástavy co nejdříve.¹⁶⁵ Cílem procesněprávní úpravy postavení zástavního věřitele by přitom měla být ochrana jeho pohledávky vůči dlužníkovi i jiným věřitelům s postavením, které lze oprávněně dle zajištění jejich pohledávek za týmž dlužníkem považovat slabší.

Jeden aspekt nastíněného konfliktu zachytává ustanovení §338zn občanského soudního řádu. Ten stanoví, že se nařízením výkonu rozhodnutí prodejem podniku odkládá provedení již nařízených výkonů rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitostí patřících k podniku a výkonů rozhodnutí příkázáním jiných k podniku patřících pohledávek než z peněžního účtu. Podle tohoto paragrafu se dále oprávnění z těchto výkonů rozhodnutí považují za věřitelé účastníci se výkonu rozhodnutí prodejem podniku bez nutnosti opětovného přihlášení jejich pohledávek a aniž by přihlášená pohledávka musela patřit k podniku.

Z povahy věci plyne, že stejné věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty nemohou být zpeněžovány v různých, současně probíhajících vykonávacích řízeních. Z praktických důvodů se dává přednost výkonu rozhodnutí prodejem podniku. Zároveň ale nařízení výkonu rozhodnutí prodejem podniku nemůže zabránit nařízení výkonu rozhodnutí k vymožení peněžitých pohledávek věřitelů povinného jiným způsobem, neboť není žádný důvod k tomu, aby dispoziční oprávnění ve volbě způsobu výkonu rozhodnutí bylo věřitelům omezováno.¹⁶⁶

Dané ustanovení § 338zr občanského soudního řádu se týká výkonů rozhodnutí nařízených před nařízením výkonu rozhodnutí prodejem podniku. Je-li výkon rozhodnutí ohledně části podniku nařízené po této časové hranici, mají tito věřitelé možnost přihlásit se do výkonu rozhodnutí prodejem podniku.

Komentovaným ustanovením se řídí jen případ, kdy se zástavní věřitel rozhodne pro realizaci zástavního práva cestou soudního prodeje zástavy. V případě zpeněžování podniku ve veřejné dražbě se aplikuje ustanovení § 46 odst. 1 písm. g) zákona o veřejných dražbách, které povazuje dražebníka od dražby nejpozději do jejího zahájení upustit, byl-li nařízen výkon rozhodnutí soudem nebo orgánem veřejné správy prodejem předmětu dražby nebo jeho části nebo byl-li vydán soudním exekutorem exekuční příkaz prodejem předmětu dražby nebo jeho části. V důsledku tohoto ustanovení je zástavní věřitel ohledně zástavního práva k podniku zásadně omezen

¹⁶⁵ Richter, T.: op. cit. k pozn. 22, str. 95

¹⁶⁶ Winterová, A. a kol.: komentář k cit.pozn. 140, str. 932

v realizaci svého práva výběru způsobu zpeněžení zástavy, které má podle § 165a občanského zákoníku.

6. Modelový zákon o zajištěných transakcích

6.1 Obecně o modelovém zákonu

Před závěrečným shrnutím je užitečné zmínit se o Modelovém zákonu o zajištěných transakcích (*Model Law on Secured Transactions*, dále jen „modelový zákon“). Tento byl vypracován Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj (*European Bank for Reconstruction and Development*). Hned v úvodu tohoto zákona se uvádí, že zajištěné transakce hrají důležitou roli v obchodním financování v rámci tržních ekonomik. V zájmu každého obchodního investora je dosáhnout svou investicí výdělek. Možná důležitějším než výdělek je ale ochrana proti možné ztrátě učiněné investice. Zákonný rámec je klíčovým předpokladem vytvořením prostředí atraktivního pro investoři. Kvalita právní úpravy do velké míry ovlivňuje rozhodování investorů v dané zemi investovat.

Krátce po založení Evropské banky pro obnovu a rozvoj v roce 1991 se zdálo být zřejmým, že země střední a východní Evropy potřebují určitou podporu v posilování zákonného rámce v oblasti zajišťovacích prostředků v obchodním styku. To bylo vzhledem k důležitosti dané problematiky motivací k vypracování předmětného modelového zákona. Tento byl tedy určený především pro reformující se země.

Zdá se, že český zákonodárce objevuje každou další novelizací občanského zákoníku „nová a nová kola“, jak píše T. Richter, zatímco slovenský zákonodárce v podstatném rozsahu využil jako předlohu reformy slovenského zástavního práva výsledků komparativního výzkumu, který zpracování modelového zákona předcházela.¹⁶⁷ Dnes lze ale říci, že i česká právní úprava odpovídá zmiňované modelové regulaci. Vzhledem k charakteru modelového zákona jako normě výhradně s cílem zaměřit se na zajišťovací instituty na straně jedné a zařazení ustanovení o zajišťovacích institutech do obecného soukromoprávního kodexu na straně druhé je pochopitelné, že český právní předpis nebude obsahovat tolik podrobností. Navíc jsou v českém právním řádu jednotlivé instituty upravovány odděleně, ne obecně. Modelový zákon nerozlišuje jednotlivé zajišťovací instituty, využívá obecných pojmů.

¹⁶⁷ Richter, T.: op. cit. k pozn. 22, str. 87

Pro zjednodušení budu v této části tuto obecnou terminologii a principy vztahovat přímo na institut zástavního práva.

Modelový zákon stanoví hlavní zásady zajišťování, resp. využívání zajišťovacích instrumentů bez ohledu na specifika jednotlivých nástrojů. Je patrná snaha vymezit stranám co největší prostor pro vyjádření jejich individuálních potřeb. Požadavky, od nichž by se strany neměly odchýlit, jsou stanovovány co v nejmenší možné míře.

6.2 Zajištěná pohledávka

Značná flexibilita je ponechána i pro určení zajišťované pohledávky. Základním předpokladem je, že ji lze dostatečně určit v době její splatnosti, resp. realizace zástavního práva. Navíc, na rozdíl od českého občanského zákoníku, modelový zákon explicitně stanoví, že zástavního práva se nelze domáhat, pokud hodnota zajištěné pohledávky není vyjádřena v penězích. Opominutí obdobného ustanovení český zákonodárce řeší např. v § 155 odst. 2, když stanoví, že nepeněžitá pohledávka je zajištěna do výše její obvyklé ceny v době vzniku zástavního práva. Následně i úprava zápisu do Rejstříku zástav jako součást zápisu vyžaduje výše zajišťované pohledávky. V důsledku tedy i ohledně nutnosti určení jistiny česká právní úprava odpovídá modelovému zákonu.

6.3 Předmět zajištění

Jako předmět zajištění je v obou úpravách stejně připuštěn podnik. Modelový zákon připuštění podniku jakožto předmětu zajištění považuje za důležitý moment, protože prodej podniku jako fungujícího celku podnikatelům umožňuje vyřešit jejich finanční potíže a věřitelům zas posílit jistotu návratnosti jejich investic.

Modelovým zákonem je pro zatížení podniku zajišťovacím instrumentem vyjádřen princip veřejné registrace. Ne zcela v souladu je tedy konstrukce českého Rejstříku zástav, který je registrem neveřejným. Již v souladu s modelovým zákonem je pak lhůta pro zápis do dané evidence. Ten předpokládá 30 dnů od vzniku zajištění, občanský zákoník notáře povínuje k zápisu obecně termínem „bezodkladně“ po uzavření zástavní smlouvy. Nelze pochybovat o tom, že dikce „bezodkladně“ nepřesahuje rámec vymezený lhůtou třiceti dnů.

V rozporu s nejistotou ohledně zápisu vzniku zástavního práva k jednotlivým složkám podniku se Evropská banka jasně kloní k alternativě, kterou přebrali slovenští zákonodárci. Modelový zákon uvádí, že pokud zákon vyžaduje i doplňující registraci zástavního práva, nelze se zástavního práva domáhat, a to až do splnění této zákonné povinnosti. Jako příklad jsou uvedeny rejstříky práv duševního vlastnictví, lodí, letadel a akcií. Dokonce v dalších ustanoveních umožňuje ohledně těch částí podniku zatíženým zástavním právem, pro které zákon doplňující registraci předpokládá, avšak tato ještě učiněna nebyla, převést vlastnické právo. U daného ustanovení jako příklad slouží pozemek, kterého zatížení nebylo zaznamenáno do katastru nemovitostí. To je bezesporu možné i podle českých právních předpisů, bez ohledu na možné porušení povinnosti zástavního dlužníka nezhoršovat zástavu a možnost vzniku povinnosti osobního dlužníka doplnit předmět zástavy. Podle modelového zákona ale jinak tyto převody jsou platné jen za předpokladu, že byly uskutečněny v rámci běžného provozování podniku. V daném případě, kdy nebyla učiněna registrace do zvláštního rejstříku, se nebude muset zkoumat, jestli konkrétní vlastnické právo je nebo není převáděno v rámci běžného provozování podniku a platnost převodu nebude možné úspěšně napadnout.

I ohledně možnosti zcizování částí podniku je dokonalejší modelový zákon. Zatím co se český občanský zákoník o této problematice nezmiňuje, modelový zákon zcizování připouští formou prodeje v běžném obchodním styku v rámci podnikání.

6.4 Subjekty zajištění

Výčet práv a povinností je v modelovém zákonu minimální v souladu s výše deklarovanou zásadou dispozitivnosti. Závazně je stanoveno, že kromě případů, kdy je zástava v držbě věřitele, je dlužník oprávněn využívat tento předmět zástavního práva, od čehož se český občanský zákoník neodchyluje. Dále dlužník odpovídá věřiteli za škody, které mu vzniknou následkem porušení povinností dlužníka souvisejících s nakládáním se zástavou. V modelovém zákonu následuje výčet možných práv a povinností, které si strany mohou upravit odlišně. Mezi ně patří například i povinnost dlužníka zachovávat a udržovat předmět zástavního práva, je-li i po vzniku zajištění nadále v jeho držbě. Opět lze usoudit, že česká právní úprava v zásadě vyhovuje požadavkům Evropské banky pro obnovu a rozvoj.

6.5 Realizace zajišťovacího práva

Při regulaci realizace je nutno poukázat na odlišný přístup mezi srovnávanými ustanoveními. Zatímco česká právní úprava neumožňuje zástavnímu věřiteli přímý výkon zástavního práva, je úprava modelového zákona postavena na principu, dle kterého je v první řadě realizace ponechána na „svépomoc“ věřitele, kterému je přiznáno široké spektrum definovaných oprávnění k prodeji předmětu zástavního práva způsobem, který takto oprávněná osoba uzná za vhodný. Domáhání se práva ze zajištění u soudu je v modelovém zákonu určeno jako podpůrný alternativní způsob dostání svým právům. Dle českých právních předpisů jde ale o jedinou možnou cestu, i když jednotlivých způsobů je více, je vždy zapotřebí obrátit se na soud.

Nevýhodou českého předpisu je i nemožnost stran zástavní smlouvy ovlivnit volbu správce podniku při jeho prodeji v rámci realizace zástavního práva. Modelový zákon právo volby osoby správce přiznává zástavnímu věřiteli.

Modelový zákon upravuje práva uplatnitelná proti osobě, která se domáhá realizace zajišťovacího práva. Dále ale pro oblast prodeje podniku nechává volný prostor pro jednotlivé země. Protože jde o příliš kompletní oblast souvisejícím s úpadkovým právem, omezuje se zákon jen na minimální představy o tom, jak má takový systém fungovat.

6.6 Shrnutí

Modelový zákon o zajištěných transakcích nevyvolává přímé účinky na území České republiky a jeho úkolem je jenom asistovat při legislativních pracích. V zájmu jeho tvůrců bylo, jak se v něm samotném uvádí, aby právo pro oblast zajištěných transakcí nejen existovalo, ale i fungovalo. Jedná se o oblast, která je v národních právních řádech upravena nejedným zákonem, o oblast zahrnující zejména právo smluvní, právo společností, právo civilní procesní i právo úpadkové. Požadavky tímto zákonem nastolené je tak nutno promítnout do množství právních předpisů s ohledem na specifika jednotlivých zemí.

I když právní řád České republiky ještě k plné spokojenosti nerefletoval veškerá ustanovení modelového zákona, které mohou být prakticky užitečné, je s ním v zásadě v souladu. Zbylá ustanovení snad budou brzy předmětem legislativních diskusí, především však otázka principu veřejnosti Rejstříku zástav a otázka

související s nejasností obligatornosti zápisů zástavního práva k součástem podniku
zvláště do speciálních rejstříků.

Zástavní
právo
k podniku

7. Závěr

O ustanovení obchodního zákoníku věnovanému pojmu podnik se mluví jako o „pokusu o definici jednoho z nejužívanějších, ale také z nejmnohoznačnějších pojmů, které se vyskytují v obchodním životě“.¹⁶⁸ Mnohé jeho charakteristické atributy působí svojí mnohoznačností na jedné straně pozitivně, a to tím, že jej činí zajímavým a motivují k zamyšlení a zapojení se do diskusí, které v odborných periodikách probíhaly a vzhledem k množství jednoznačně nevyřešených otázek ještě nutně probíhat budou. Na druhé straně ale činí podnik problematickým pro praktickou aplikaci ustanovení právních předpisů, která různé dispozice s podnikem předpokládají.

Ve srovnání podniku s jinými předměty právních vztahů vykazuje tento jistá specifika. Při zkoumání institutu zástavního práva ve spojení s podnikem jako zástavou, na niž vázne právo zajišťující určitou pohledávku, se objevují četné otázky, na které pozitivní právní úprava neodpovídá vyčerpávajícím způsobem. Na specifika podniku právní úprava zástavního práva v občanském zákoníku ne vždy zcela bere ohled. Právní mezery, které se pak v důsledku toho objevují, mohou pro subjekty právních vztahů působit odrazujícím dojmem.

Zřízení zástavního práva k podniku vyžaduje zvláštní postup i formu právních úkonů vedoucích k jeho zřízení. Bohužel i v stadiu zakládání vztahu prostřednictvím uzavírání zástavní smlouvy nelze postupovat bez nejistoty. Lze pochybovat nejen o vhodnosti jednotlivých způsobu určení podniku jakožto zástavy v zástavní smlouvě, ale i o nutnosti jiných obsahových náležitostí smlouvy o zřízení zástavního práva k podniku, které by např. zajišťovaly ochranu zájmů zástavního věřitele. Co se týče individualizace zástavy, lze doporučit zaměřit se na složky podniku, které i nezávisle na podniku mohou být předmětem občanskoprávních vztahů a kterým lze přičíst s ohledem na zajišťovanou pohledávku relevantní hodnotu. Nadto je důležité upravit způsob aktualizace zástavní smlouvy a možnost zástavního věřitele mít za smluvených podmínek možnost získat informace o alespoň přibližné hodnotě podniku, který je zastaven.

Odhlédnuto od obsahové stránky zástavní smlouvy jakožto právního důvodu vzniku zástavního práva k podniku, nedávají pozitivní právní úprava ani autoři

¹⁶⁸ Pelikánová, I. a kol.: op. cit. k pozn. 13, str. 69

interpretací konkrétních ustanovení jasnou odpověď ohledně tak důležité problematiky, jakou je moment, ke kterému se vznik zástavního práva k podniku datuje. Po srovnání nejen možných alternativ, ale i úprav odlišných od úpravy v českém právním řádu, zastávám názor oddělení momentů vzniku zástavního práva k podniku a k jeho jednotlivým součástem, pro které veřejnoprávní normy vyžadují zápis do zvláštních rejstříků. Dle tohoto názoru se vznik zástavního práva k podniku jako celku datuje k zápisu do Rejstříku zástav a zástavní právo k jeho určitým složkám až k zápisu do zvláštních rejstříků, kterým je dle speciálních právních úprav vznik věcných práv k daným majetkovým hodnotám podmíněn.

Dále, což ale plně souvisí s problematikou momentu vzniku zástavního práva k podniku a jeho jednotlivým složkám, nepanuje shoda právnické veřejnosti ani v samotném výčtu právních skutečností nutných ke vzniku zástavního práva a k vyvolání zamýšlených právních účinků. V tomto případě se již nezkoumá účinek zápisů do zvláštních rejstříků, ale potřeba jejich provedení. Samotný občanský zákoník, i když je předmětné ustanovení vykládané nejednotně, naznačuje a normy slovenského právního řádu i Modelového zákonu o zajištěných transakcích podporují stanovisko, dle kterého mezi tyto skutečnosti nutně patří i zápis zástavního práva k určitým složkám zastaveného podniku do zvláštních, k tomu určených rejstříků.

Obsahem právního vztahu vyplývajícího ze zástavního práva k podniku jsou práva a povinnosti zástavního věřitele, ale i zástavního a obligačního dlužníka. Při předvídatelnosti stran v době sepsání zástavní smlouvy a jejich právní uvědomělosti lze říci, že česká právní úprava umožňuje docílit relativně důslednou ochranu zájmu zástavního věřitele, jehož pohledávka je zajištěna zástavním právem váznoucím na podniku. Předvídá možné prostředky ochrany již v rámci prevence. Pozice zástavního věřitele je zákonem podepřena nejen ve vztahu k osobnímu dlužníku, ale i k podnikateli, jemuž patří zastavovaný podnik, což je pozitivním momentem české pozitivní právní úpravy. Je nezbytné dodat, že účinnost těchto prostředků je nedostatkem informací o podniku na straně zástavního věřitele oslabena.

Nesplní-li dlužník svůj závazek vůči zástavnímu věřiteli řádně a včas, nabízí občanský zákoník vedle klasického způsobu vymáhání dlužné pohledávky soudním sporem a následným výkonem rozhodnutí dva možné způsoby realizace zástavního práva k podniku. Každý z nich má svá pozitiva, ale i své negativní stránky. V případě první alternativy, nedobrovolné veřejné dražby, je značnou překážkou fakt, že předmětný právní předpis zcela ignoruje specifičnost podniku jako předmětu dražby.

Druhou alternativou je realizace zástavního práva soudním prodejem zástavy. V daném případě již legislativec dbal na nutnost speciální regulace postupu v souvislosti s podnikem, ani zde ale pozitivně nejsou dostatečným způsobem vyřešeny určité problematické momenty, které si řešení vyžadují. Zmíním jenom nedostatečné zabezpečení přednostního postavení věřitele, jehož pohledávka je zajištěna zástavním právem k draženému podniku a přisouzení pasivního postavení této osobě. Za negativum lze pokládat i fakt, že přímý výkon zástavního práva zatím zákonem není předpokládán.

Obecně o institutu zástavního práva k podniku se část právní teorie vyjadřuje nutně kriticky, ale ne zcela skepticky. Objevuje se například názor, že „možnost zastavit podnik přináší velké množství složitých otázek, ale nutnost řešit je pouhou interpretací je možná tou nejlepší cestou k případné úpravě, ukáže-li se vůbec její potřeba“¹⁶⁹.

To ale neplatí absolutně. Výstižnější je podle mne vyjádření jiné autority obchodního práva. A to, že jde o úpravu relativně rámcovou, ne vždy dost jasnou a někdy i vnitřně nikoliv souladnou, a že v rámci prací na rekonstrukci soukromého práva bude třeba dané problematice věnovat větší péči.¹⁷⁰ I když se citované vyjádření týkalo právní úpravy smlouvy o prodeji podniku, je po přezkoumání regulace zástavního práva k podniku a s ohledem na fakt, že v obou případech jde o dispozici s podnikem, v souladu s mým přesvědčením možné vyřčený názor aplikovat i na oblast, na kterou je zaměřena tato práce.

Za daného stavu právní úpravy je obratnost interpretů jednotlivých ustanovení z pohledu právní jistoty nepostačující a mezerovitost právní úpravy zástavního práva k podniku tak odrazuje účastníky právních vztahů k praktickému využití tohoto institutu. Tento konkrétní zajišťovací institut má potenciál pro praxi přinést dotčeným subjektům nejednu přednost. Předtím, než se však zastavení podniku skutečně výhodnou a oblíbenou alternativou pro právní subjekty stane, bude nutné pozměnit stávající právní úpravu, a to nejen jejím teoretickým dotvořením formou výkladu, ale hlavně z pozice zákonodárce.

¹⁶⁹ Pelikánová, I. kol.: op. cit. k pozn. 13, str. 74

¹⁷⁰ Plíva, S.: *Některé problémy smlouvy o nájmu podniku* Právní fórum, 2005, č. 2, str. 55

LITERATURA

Publikace:

1. **Barešová, E. - Baudyš, P.:** Zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem. Komentář. C.H.Beck, Praha 1996
2. **Eliáš, K. - Bejček, J. – Hajn, P. – Ježek, J. a kol.:** Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. 4. vydání. C.H.Beck, Praha 2004
3. **Eliáš, K. a kol.:** Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. Cenné papíry. C.H.BECK, Praha 1996
4. **Gough, W.J.:** Company Charges. 2. vydání. Butterworhts, Londýn 1996
5. **Grossová, M.:** Exekuce v současné právní praxi. 2. vydání. LINDE, Praha 1997
6. **Hlavsa, P.:** Občanský soudní řád. Úplné znění s výkladem novely zák. č. 30/2000 a dalších novel z roku 2000. 3. vydání. LINDE, Praha 2001
7. **Holub, M. a kol.:** Občanský zákoník. Komentář. LINDE, Praha 2002
8. **Holub, M.- Fiala, J.- Bičovský, J.:** Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou a novou literaturou. 9. vydání. LINDE, Praha 2002
9. **Jehlička, O.- Škárová, M.- Švestka, J.- Vodička, A. a kol.:** Občanský zákoník. Komentář. C.H.Beck, Praha 1994
10. **Jehlička, O.- Švestka, J.- Škárová, M.:** Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. C.H.Beck, Praha 2004
11. **Knappová, M.- Švestka, J. a kol.:** Občanské právo hmotné 1. 3. vydání. ASPI, Praha 2002
12. **Kobliha, I.- Sovák, Z.- Nedorost, L.- Větrovec, V.:** Závazkové právní vztahy podnikatelů a jejich ochrana. Eurolex Bohemia, Praha 2003
13. **kolektiv:** Občanské právo hmotné. sv. I. Codex, Praha 1995
14. **kolektiv:** Obchodný zákonník s rozsiahlym komentárom a judikaturou. VIII. vydanie. Nová práca, Bratislava 2005
15. **kolektiv:** Občiansky zákonník s rozsiahlym komentárom a judikaturou. 3. vydanie. Nová Práca, Bratislava 2006
16. **kolektiv:** VII. Lubyho právnické dni, Medzinárodná vedecká konferencia, Smolenice, 17. a 18. september 2002: Zabezpečenie pohľadávok a ich uspokojenie. Sicherung von Forderungen und deren Befriedigung. Zborník. Iura Edition, Bratislava 2002.
17. **Kurka, V.- Drápal, L.:** Výkon rozhodnutí v soudním řízení. LINDE, Praha 2004

18. **Lazar, J. a kol.:** Občianske právo hmotné 1. 3. vydání. IURA EDITION, Bratislava 2006
19. **Pelikánová, I. a kol.:** Komentář k Obchodnímu zákoníku. 1. díl. 3. vydání. Linde, Praha 2003
20. **Pelikánová, I. a kol.:** Obchodní právo. 1. díl. 2. vydání. CODEX Bohemia, Praha 1998
21. **Pelikánová, I. a kol.:** Obchodní právo - 1. díl. Úvod do obchodního práva. Osoby v podnikání. ASPI, Praha 2005
22. **Plíva, S. a kol.:** Změny v obchodním právu. ORAC, Praha, 2001
23. **Pokorná J.:** Subjekty obchodního práva – Vybrané problémy. Masarykova universita v Brně, Brno 1997
24. **Rouček, F.- Sedláček, J.:** Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. 1935, reprint ASPI Publishing, Praha 2002
25. **Rozehnal, A.:** Úvěry zajištěné zástavním právem. G plus G, Praha 1997
26. **Suchoža J. a kol.:** Obchodný zákonník. Komentár. Eurounion, Bratislava 2003
27. **Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M.:** Obchodní zákoník. Komentář. 9. vydání. C.H.Beck, Praha 1994
28. **Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M.:** Obchodní zákoník. Komentář. 11. vydání. C.H.Beck, Praha 2006
29. **Švamberg, G.:** Rukověť obchodního práva. Díl I. Palásek a Kraus, Praha 1946
30. **Tripes, A.:** Exekuce v soudní praxi. 2. vydání. C.H.Beck, Praha 2001
31. **Veselý, J.- Rakovský, A.- Mikšovský, P.- Šimková, R.:** Zákon o veřejných dražbách. Komentář. 1. vydání. C.H.Beck, Praha 2001
32. **Veverka, V.- Boguszak, J.- Čapek, J.:** Základy teorie práva a právní filozofie. Codex, Praha 1996
33. **Winterová, A. a kol.:** Civilní právo procesní. 2. vydání. LINDE, Praha 2002
34. **Winterová, A.:** Občanský soudní řád, s vysvětlivkami a judikaturou. 2. vydání. LINDE, Praha 2005

Články:

1. **Baudyš, P.:** Rozsah zástavního práva k podniku. Právní rozhledy, 2004, č. 8
2. **Baudyš, P.:** Zástavní právo k podniku. Právní Rozhledy, 2003, č. 6

3. **Brejšková, L.- Maglia, M.:** K vybraným otázkám zástavního práva po novele. Právní rozhledy, 2003, č. 2
4. **Bruk, D.:** Vydržení vlastnického práva z pohledu zápisu do katastru nemovitostí. Právní rádce, 1994, č. 9
5. **Dvořák, T.:** Dispozice s podnikem. Právní rozhledy, 2003, č. 3
6. **Eliáš, K.:** Tři poznámky. Právní rozhledy, 2001, č. 1
7. **Fiala, J.:** Nová podoba zástavního práva. Právo a zákonnost, 1992, č. 7
8. **Kulková, R.:** K zástavnímu právu po novelách občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2002, č. 7
9. **Marek, K.:** Smlouva o prodeji podniku. Právní rozhledy, 2002, č. 12
10. **Pelikánová, I.:** Problém převodu a přechodu práv. Právní rozhledy, 2001, č. 4
11. **Pelikánová, I.:** Převod a přechod práv při prodeji podniku podruhé. Právní rozhledy, 2001, č. 9
12. **Plíva, S.:** Některé problémy smlouvy o nájmu podniku. Právní fórum, 2005, č. 2
13. **Richter, T.:** Zástavní právo k podniku z pohledu teorie a praxe dluhového financování – 1.část. Právní rozhledy, 2004, č. 3
14. **Richter, T.:** Zástavní právo k podniku z pohledu teorie a praxe dluhového financování – 2. část. Právní rozhledy, 2004, č. 4
15. **Ruchat, E.:** assurance et concurrence. La notion d'entreprise a l'épreuve de la solidarité. Revue internationale de la concurrence, 1997, 2